...ОРОДОЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

...УРЯАД ҮНЭН

...й Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

(11685) | 1968 оной апрелиин 12, пятница | Сэн 2 мүнгэн

Мүнөөнэй уласхоорондын оршон байдалда социализмын, демократиин ба национальна сүлөөрэлгын бүхы хүсэнүүдэй эдэбхитэйгээр нэгэдэмэл ябуулга хэхэнь тон шухала болоно гэжэ ЦК-гай Пленум тоолоно. КПСС өөрынгөө талаһаа империализмда эрид шанга сохилто хэхэ, дэлхэйн дай зайсуулха политика, социализмын оронуудай хани нэгэдэлые бэхижүүлхэ, коммунис хүдэлөөе, империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдые бүри нягта жагсаалтай болгохо политика саашадаа бэелүүлхэ.

(КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй 1968 оной апрелиин 10-да баталан абаһан тогтоолһоо).

...ТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ ТУХАЙ

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...Центральна Комитедэй Пленум ...прелиин 10-да хүдэлмэреэ үргэл...

...рондын байдалай шухала асуудал... коммунис хүдэлөөе бүри няг... болгохын түлөө КПСС-эй тэм... КПСС-эй ЦК-гай Генеральна сек... Л. И. Брежневэй элидхэл тушаа ... Белоруссиин Компартиин ЦК-гай ...етарь П. М. МАШЕРОВ, Узбе...партиин ЦК-гай нэгэдэхи секре... РАШИДОВ, КПСС-эй Волгоград-ска обкомой нэгэдэхи секретарь Л. С. КУЛИЧЕНКО, Красноярска хизаарай Норильска горно-металлургическа комбинадай ахалагша плавильщик А. С. ШЕРЕМЕТОВ, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. ГРОМЫКО, КПСС-эй Башкирай обкомой нэгэдэхи секретарь З. Н. НУРИЕВ, КПСС-эй Горьковско обкомой нэгэдэхи секретарь К. Ф. КАТУШЕВ, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай директор П. Н. ФЕДОСЕЕВ, КПСС-эй Воронежско обкомой нэгэдэхи секретарь Н. М. МИРОШНИЧЕНКО, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь Г. М. МАРКОВ, Эстониин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. Г. КЭБИН, СССР-эй Оборонын министр А. А. ГРЕЧКО, ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь С. П. ПАВЛОВ, СССР-эй Культурын министр Е. А. ФУРЦЕВА, Молдавиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. И. БОДЮЛ, «Правда» газетын главна редактор М. В. ЗИМЯНИН үгэ хэлээ.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудал тушаа тогтоолые КПСС-эй ЦК-гай Пленум нэгэн дуугаар баталан абаба.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВ Пленум дээрэ түгэсхэлэй үгэ хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум нүхэр К. Ф. КАТУШЕВЫЕ КПСС-эй ЦК-гай секретаряар һунгаба.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум нүхэд Н. В. БАННИКОВ, Е. Ф. ЛОГИНОВ, С. Л. СОКОЛОВ, А. С. ШЕРЕМЕТОВ, Н. А. ЩЕЛОКОВ гэгшэдые КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидадуудһаа гэшүүд болгоо.

Тиигээд КПСС-эй ЦК-гай Пленум хүдэлмэреэ дүүргэбэ.

...УЛАСХООРОНДЫН БАЙДАЛАЙ ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД, ...ЛХЭЙН КОММУНИС ХҮДЭЛӨӨЕ БҮРИ НЯГТА ЖАГСААЛТАЙ БОЛГОХЫН ТҮЛӨӨ КПСС-эй ТЭМСЭЛ ТУХАЙ

...ПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй 1968 оной апрелиин 10-да баталан абаһан тогтоол

...байдалай шухала ...хэйн коммунис хү... жагсаалтай болго... ...-эй тэмсэл тухай» ...Генеральна секре... Брежневэй элидхэ... зүбшэн хэлсээд, ...Пленум иигэжэ тог...

...политикын, дэл... ...дэлөөнэй талаар ...юрогой баримталдаг ...шугамые, бодото ...бүри һайшааха.

...съездын тодор... ...декабриин (1966 ...1967 он) Пленумүүдэй ...соо саашадаа хүг... ...шугамай шууд сэ... ...ашаар манай ...политическэ байдал ...: Совет гүрэнэй ...хүсэ шадал, нэ... ...байдалай ба социа... ...империализмын ...политикада эсэргүү ...эдэбхитэйгээр ал... ...ондын коммунис ...талаар жагсаахын тү... ...нуудтай нягта хол... ...тэмсэжэ, шухала ...гэжэ Пленум

Коммунис хүдэлөөе хүгжөөлгэдэ шухала ушар болоһон, пролетарска интернационализмын гол ёһонуудые бэелүүлһэн Будапештдэхи консультативна уулзалгын дүнгүүдые хүсэдөөр һайшаажа байһанаа Пленум элирхэйлэн мэдүүлнэ. Дэлхэйн коммунис хүдэлөөе бүри нягта жагсаалтай болгохын түлөө тэмсэлээр ойрын үе соо бэелүүлэгдэхэ гол шатань гэбэл, 1968 оной ноябрь-декабрьда болохоор хараалагдаһан коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай зүблөөндэ бэлэдхэл, тэрэниие үнгэргэлгэ мүн болоно гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Пленум тоолоно. Будапештдэхи уулзалгын коммюнике соо бэшэгдэһэн, зүбшэгдэжэ тодорхойлогдоһон хараа бодолнуудһаа үндэһэлэн, аха дүү партинуудтай нягта холбоо байгуулаад, уласхоорондын шэнэ зүблөөнэй амжалтатай байхын тулада бүхы хүсэлэл оролдолгоёо гаргахыень Политбюродо Пленум даалгана.

Пленум хадаа Политическэ консультативна комитедэй Софидахи зүблөөн дээрэ СССР-эй делегациин хэһэн ажал ябуулгые үндэрөөр сэгнэнэ, һайшаана, тус зүблөөн дээрэ баталан абтаһан шиидхэбэринүүдые дэмжэнэ. «Вьетнамда эсэргүү Америкын түримхэй ябуулгын үргэдхэгдэһэнһөө уламжалан, эб найрамдалда тохёолдоһон аюул тухай деклараци» хадаа американ эзэрхэг түримхэйшүүлдэ шэнээр хэгдэһэн шангахан һануулга мүн болоно. Деклараци хадаа тэмсэжэ байгаа Вьетнамтай социалис оронуудай интернациональна һанал нэгэтэй байһыень үшөө дахин харуулба. Аха дүү социалис орондо эсэргүү империалис добтолгые сухарюулан сохихын, Вьетнамда амгалан байдал түргэнөөр тогтоохын тула Вьетнамай Демократическа Республикада, Вьетнамай арадта али бүхы туһаламжа саашадаашье үзүүлэгдэхэ.

Ядерна зэбсэг тараан дэлгэрүүлхэгүй тухай договор тушаа Европын зургаан социалис ороной аха дүү партинуудай хамтаараа тодорхойлһон хараа бодолые ЦК-гай Пленум нэгэн дуугаар һайшаана. Энэ договорые түргэнөөр баталбал, дэлхэйн ба бүхы социалис гүрэнүүдэй арадуудай бүлтанайнь аюулгүй байдалай ашада туһада тааралдаха байна.

Аха дүү социалис оронуудтай холбоо барисаагаа саашадань хүгжөөхэ талаар Политбюрогой хэһэн эдэбхитэй, олон янзын ажал ябуулгые Пленум хүсэдөөр һайшаана. Зургаан социалис ороной парти ба правительствануудай хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай Дрездендэхи уулзалгын удха шанарые Пленум тусгаар онсолон тэмдэглэнэ. Социалис хани нэгэдэлэй политическэ, экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые шууд сэхээр бэхижүүлхын тулада бүхы шухала юумэ хэхээр манай партиин бэлэн байһые Пленум дахяад лаблан батална.

США-гай империализмын дэмжэдэг Израилиин зонхилхы этэгээдүүдэй эзэрхэг түримхэй ябуулгануудһаа уламжалан, Дүтын Зүүн зугтэхи байдалай шахардуу зандаа байһые тэмдэглэхэтээ хамта, Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгын хойшолонгуулые усадхаха, эзэмдэгдэһэн араб газарнуудые сүлөөлхэ, араб оронуудтахи түрүү хүсэнүүдые али бүхы талаарнь дэмжэхэ зорилгоор Политбюрогой, Советскэ правительствын абаһан хэмжээнүүдые Пленум хүсэдөөр һайшаана.

ЦК-гай Пленум хадаа Баруун Германидахи үһөө нэхэхэеэ эрмэлзэгшэдые, милитаризмые элишэлхэ зорилготой политикын зүб байһые лаблана, социалис оронуудые бүри нягта жагсаалтай болгохын тулада КПСС-эй ба аха дүү партинуудай, Баруун Германиин империализмда эсэргүүсэн тэмсэхын тулада бусад эб найрамдалда дуратай гүрэнүүдэй, империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдэй хамтаараа ябуулга хэхэ шухала байһые онсолон тэмдэглэнэ.

Түүхэтэ хүгжэлтын мүнөөнэй шатада капитализмын ба социализмын хоорондохи үзэл сурталай тэмсэл эрид ехээр шангадана гэжэ Пленум тэмдэглэнэ. Коммунизмда эсэргүү идхалга номнол хэдэг бүхы угаа ехэ аппарадынь социалис оронуудай, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэлые һуларуулха, мүнөөнэй түрүү хүсэнүүдые эб эмхигүй болгон таһалха, социалис общественэ дотороһоонь һуларуулхые һэдэхэ зорилго мүнөө урдаа табина. Горитойхон доһолгоондо дайрагдажа, дотоодын ба гадаадын политикын талаар ехээр буруутажа байгаа империализм, хамагай түрүүндэ США-гай империализм, сэрэгэй политическэ талаар уршагта ябуулгануудые гаргахатаяа хамта, социалис оронуудта, коммунис ба бүхы демократическа хүдэлөөндэ эсэргүүгээр политическэ болон үзэл сурталай һүйдхэлтэ тэмсэл хэхын тулада улам ехэ хүсэлэл оролдолго гаргана.

Иимэ эрхэ байдалда дайсадай үзэл бодолтой эбсэшэгүй тэмсэл хэхэ, империализмын һанаашалгануудые эрид шууд элишэлхэ, КПСС-эй гэшүүдые, бүхы ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ, партиин бүхы үзэл сурталай ажал ябуулгые шангадхаха гээшэ тусгаар удха шанартай, тиигээд бүхы партийна организацинуудай гол шухала уялгануудайнь нэгэн болоно. Буржуазна үзэл бодолдо эсэргүү добтолхы тэмсэл хэхэ, литературын, искусствын зарим зохёолнууд болон бусад зохёолнуудаар дамжуулан совет общественын социалис үзэл сурталда харша бодолнуудые дэлгэрүүлхэ һэдэлгэнүүдтэ эсэргүүсэн эдэбхитэйгээр тэмсэхэ гээшэ партийна организацинуудай уялга болоно. Коммунист ба совет хүн бүхэнэй коммунис ёһоор үнэмшэн этигэлгые, совет патриотизмын, пролетарска интернационализмын мэдэрэлые бэхижүүлгэдэ, соёл сурталай талаар бүри хатуужалтай байлгыень, буржуазна ямаршье түхэл янзын нүлөөндэ эсэргүүсэхэ шадабарииень дээшэлүүлгэдэ партийна организацинууд үзэл сурталай талаар хүмүүжүүлгын бүхы арга зэбсэгүүдые зорюулха ёһотой.

К. Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойтой холбоотой хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэ, В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлэдхэл соёл сурталай хүдэлмэри дээшэлүүлхэ, марксизм-ленинизмын агууехэ үзэл сурталые үргэнөөр тайлбарилха хүсэтэ нүхэсэл боложо үгэхэ зэргэтэй.

Партийна организацинуудай үзэл сурталай ажал ябуулгыень бүхы ажалшадай ажалай болон ниитын эдэбхи хэшээлые дээшэлүүлхэ зорилгонуудтай, үйлэдбэриин даалгабаринуудые дүүргэлгэдэ, табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэлгэдэ совет хүн бүхэнэй оруулха бодото туһа нэмэритэй бүри нягта холбоотойгоор эмхидхэхэ шухала.

Эхэ оронойнгоо политическэ, экономическа, өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхэ, өөрынгөө ленинскэ партиин хүтэлбэрээр коммунизмын илалта тээшэ зам табижа ябаһан манай общественые али бүхы талаһаань хүгжөөхэ гээшэ партиин, бүхы совет арадай түрүүшын ээлжээнэй зорилго болоно.

Мүнөөнэй уласхоорондын оршон байдалда социализмын, демократиин ба национальна сүлөөрэлгын бүхы хүсэнүүдэй эдэбхитэйгээр нэгэдэмэл ябуулга хэхэнь тон шухала болоно гэжэ ЦК-гай Пленум тоолоно. КПСС өөрынгөө талаһаа империализмда эрид шанга сохилто хэхэ, дэлхэйн дай зайсуулха политика, социализмын оронуудай хани нэгэдэлые бэхижүүлхэ, коммунис хүдэлөө, империализмда эсэргүү бүхы хүсэнүүдые бүри нягта жагсаалтай болгохо политика саашадаа бэелүүлхэ.

...УЧНА КОММУНИЗМЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ ТАБИГША

Карл Марксын түрэһөөр 150 жэлэй ойдо зорюулһан Тезисүүд

...унизмын үндэһэ һуури табигша, гүн мэргэн ...революционер, дэлхэйн пролетариадай багша, ...ксын түрэһөөр 150 жэл 1968 оной майн 5-да

...эл революционно анги болохо пролетариат нии... хабаадалсажа эхилээд, хүн түрэлтэнэй түүхэдэ ...болохоёо байһан үедэ Карл Маркс өөрынгөө үнэн ...сурталта Фридрих Энгельстэй хамта коммуниз... ...тугые үндэр дээрэ үргэһэн байна. Маркс Эн... ...ы теоретическэ болон практическа ажал ябуул... ...политическэ, үзэл сурталай талаар хүгжэхэ хэ... ...е. Маркс түүхын бүхы хүгжэлтэ дээрэһээ га... ...удалнуудта харюу үгэһэн гайхамшаг габьяа... ...рэлтэнэй ниитын ухаан бодолдо айхабтар ехэ ...түүхэдэхи хүгжэлтын хуули ёһонуудые зүбөөр ...иадай научна үзэл бодол бисалган бүрилдүүл... ...ин гоё бодолнууд байһан социализмые ёһото эр..., капитализмын зайлашагүй хосорхо, коммуни...аха байһые үндэһэлэн харуулаа. Хүдэлмэри... ...жэлгэ дарлалгата байгуулалтые үгы хэхэ, со... ...үндэлүүлэн бии болгохо түүхэтэ зорилго дүүр... К. Маркс олон түмэн хүдэлмэришэдтэ ойлгуул... теориие олониитэ хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн... заагаһан байнэ.

...ые сүлөөлхын түлөө тэмсэл Марксын ажаябада... ...гол зорилгонь байһан. Барагдашагүй ехэ эр... ...хүсэ шадалаа Маркс энэ тэмсэлдэ зорюулаа. ...пролетаринар, нэгэдэгты!» гэһэн дайшалхы ... Маркс Энгельс хоёр дэлхэй дээрэхи эмхидэмэл ...нэй эхи табиһан байна.

...йдалайнь зам айхабтар хүшэр хүндэ байһан ...ы оронуудай хархис хүсэнүүд тэрэниие мүр... ...ржуазиин үзэл сурталшад тэрэниие хардадаг ...шье пролетарска революционерэй арюун уял... ...он байһан Маркс бүхы хэсүү туршалгануудые ...ёор дабан гараһан юм.

...люционно тэмсэлдэшье, бэрхэтэй ажаябадал... ...ар ханинь болоһон эрхим һайн нүхэрынь ...той ехэ, эгээл найдамтай туһаламжа дэмжэл... ...г байгаа. Өөрынгөө үе сагай революционно үй... ...дунда ходоодоо хамта ябажа, пролетариадай ре... ...аалые хамтаараа зохёон бүрилдүүлһэн байна. Ф. Энгельсын наһа бараһанай һүүлээр тэдэнэй ...иин үргэлжэлүүлжэ, түүхын шэнэ эрхэ байдалда ...һэн юм.

Марксизмын үзэл суртал илагдашагүй бата байһанаа пролетариадай ангиин тэмсэлэй бүхы шатануудта харуулаа. Пролетариадай бэеэ даанхай политическэ хүсэн боложо, пролетарска революциин армиин бүрилдэжэ эхилһэн, **капитализмын монополис шатын урда тээхи үедэ** энэ суртал айхабтар ехэ үүргэ дүүргээ.

Капитализмын һала амгаланаар хүгжэжэ байһанай һүүлээр 1905 ондо болоһон ородой революциһаа хойшо орьёлмо революционно доһолоонуудай боложо эхилһэн **империализмын үе шатада** марксистско-ленинскэ суртал пролетарска революционернүүдэй, өөрыгөө сүлөөлхын түлөө тэмсэлдэ бодоһон ажалша арадай бодото ажал ябуулгадаа хүтэлбэри болгохо һургаал болоһон байна. Дэлхэйн түрүүшын дайн капиталис байгуулалтын тон гүнзэгы зүрилдөөнүүдые элишэлэн гаргажа, туйлай ехээр дэбэргэһэн юм. Ажалша таряашадтай холбоотой хүдэлмэришэн ангиин засаг Агууехэ Октябриин социалис революциин ашаар түүхэдэ эгээн түрүүлэн мандажа, социализм тээшэ дабшаха зам хүн түрэлтэнэй үмэнэ нээгдээ бэлэй.

Агууехэ Октябриин илахаһаа хойшо эхилһэн **мүнөөнэй үе шатада**, бүхы дэлхэйн оршом соо социализмда оролгын үе шатада марксистско-ленинскэ һургаал гайхамшаг шэнэ амжалтануудые туйлажа байна. Советскэ Союзда, тэрэнэй удаа бусад хэдэн оронуудта ниитын ажабайдал марксизм-ленинизмын научна һургаалай ёһоор бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байнхай. Дэлхэйн социалис байгуулалтын бии болоһон ушар энэ һургаалай илагдашагүй бата хүсэтэй байһые эли тодоор харуулаа. Гэхэтэй хамта капиталис дэлхэйдэхи зүрилдөөнүүд улам бүри һүжэрнэ, монополис буржуазида эсэргүүгээр пролетариадай болон бүхы ажалшадай хэжэ байһан ангиин байлдаанууд улам шангадана; сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй сохилтонууд доро империализмын колониальна ёһо гурим һандаран унаа. Уласхоорондын оршом соо боложо байһан тэмсэлдэ капитализмынхиһаа социализмын хүсэн улам булюу боложо байнхай. Марксизм-ленинизмын үзэл бодол олон миллион хүнүүдэй зүгһөө ойшоогдожо, агууехэ материальна хүсэн болобо.

I. Маркс—революционно пролетариадай агууехэ теоретик, вождь

1. **Энгельстэй хамта Марксын бүрилдүүлэн бии болгоһон һургаал хадаа бүрин түгэс үзэл бодол, айхабтар нарин гуримтай философско, экономическа болон социально-политическэ үзэл суртал мүн.** К. Маркс, Ф. Энгельс диалектико-материалис философи, научно-политическэ экономи, научна социализм бии болгоо. Эдэнь марксизмын таһаршагүй гурбан хуби болодог юм. Эдэ хубинуудай алинииньшье марксизмын урда тээ бии байһан ниитын ухаан бодолой бүхы туйлалтые шүүмжэлхы ёһоор эзэмшэжэ, саашань хүгжөөһэнэй ашаа үрэ мүн. Марксизмын урда тээхи ниитын ухаан бодол XIX зуунай үеын немец классическа философи, английска политическэ экономи болон француз утопическа социализм — иимэ гурбан гол шэглэл дотор хүгжэлтынгөө эгээн дээдэ хэмжээндэ хүрэһэн байна. Марксизм эрдэм ухаанай хүгжэлтэһөө хажуу тээ бии болоһон бэшэ, харин тэрэнэй бүхы эрхим амжалтануудые хуулита ёһоор залгамжалан абажа, саашань үргэлжэлүүлээ. Марксизмын урда тээ байһан ниитын теоринууд дэлхэйе гол түлэб хажуу тээһээнь хараад лэ дүүрэдэг байгаа. Харин марксизм революционно тэмсэлэй гал дүлэн соогуур урган хатуужана, дэлхэйе гансал шэнжэлэн мэдэхэ зэбсэг бэшэ, харин тэрэниие үндэһөөрнь хубилгаха түгэс хүсэтэ зэбсэг болоо.

а) **К. Маркс, Ф. Энгельс байгаалиин, общественын болон хүнэй ухаан бодолой хүгжэлтын эгээл юрэнхы жама ёһонууд тухай наука бологшо диалектическэ, историческа материализм байгуулжа, философидо агууехэ революционно эрид хубилалта хээ.**

Марксын урда тээхи үедэшье олон философууд материалис тобшололнуудые хэдэг һэн. Гэбэшье тэдэнэй материализмынь гүйсэд дүүрэн, шууд сэхэ һургаал бэшэ байһан, хүгжэлтын теоритой нарин нягтаар тааралдадаггүй, хүн түрэлтэнэй общественые мэдэрэн ойлгохо онол зэбсэг болодоггүй байгаа. Маркс Энгельс хоёр философиин элдэб шэглэлнүүдтэхи идеализм ба метафизикые шууд лабажа, материализмые диалектикэтэй холбоһон, мүн үнэхөөрөө научна шэнэ философско һургаал—диалектическэ материализм бии болгожо, материализмын үзэл бодолые общественын байдал ойлгон мэдэрхэ арга олгоһон байна.

Марксизм бол урда тээхи философиин эдэбхигүй һула шанарыень усадхан дабажа, тэрэниие эдэбхитэй, хубилган шэнэдхэхы шанартай болгожо, ниитын түүхэтэ хүгжэлтэтэй нягтаар холбоо. «Философууд дэлхэйе элдэб янзаар **тайлбарилаад лэ** дүүрэдэг байгаа, харин зорилго юуб гэхэдэ, дэлхэйе **хубилгаха** хэрэг болоно»,—гэжэ Маркс заана. (Зохёолнууд, 3 т., 4 нюур).

Түүхын хүгжэлтые материалис ёһоор тайлбарилан ойлгодог болоһоной ашаар материальна үйлэдбэри гээшэ ниитын ажабайдалда гол шиидхэхы үүргэтэй гэжэ Маркс тодоруулан харуулаа. Марксын баталһанай ёһоор, түүхэ гээшэ эмхитэй эхитэй, гурим ёһото хүгжэлтэ мүн. Түүхын хүгжэхэдэнь ниитын-экономическа нэгэ формаци нүгөө формациие һэлгэн халадаг. Арад зон түүхын талаар шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг, ниитын хүгжэлтын үедэ энэ үүргэнь улам ехэ болодог гэжэ Маркс харуулаа. Түүхын хүгжэлтэ зайлашагүй ёһо гуримта үйлэ гэжэ харуулха зуураа, хүн түрэлтэнэй ушар ёһо мэдэнгеэр ажал ябуулгаяа эрхилэлгэнь ехэ удха шанартай гэжэ марксизм тоолодог, тиин революционно теориие айхабтар ехэ удхатай зүйл гэжэ харадаг байна.

б) **К. Маркс научно-политическэ экономи бии болгоод, хүдэлмэришэн ангиин революционно тэмсэл ба илалтые экономическа талаһаань үндэһэлэн баримталһан байна.**

Өөрынгөө гол зохёол болохо «Капитал» соо, бусад зохёолнууд дотороо Маркс буржуазна общественын хүгжэлтын экономическа хуули ёһонуудые, капиталис мүлжэлгын эшэ нүхэсэлнүүдые элирүүлэн харуулжа, хүлһэншэ хүдэлмэришэдэй хэһэн ажалай түлэгдөөгүй хубиинь ашаар бүтээгдэһэн продуктые капиталистнуудай үбэршэлһэнэй үрэ мүн гэжэ тодоруулаа. Тиигэжэ пролетариат буржуази хоёрой хоорондохи ангиин эбсэшэгүй хёморооной тон шухала үндэһэ баримтань элирүүлэгдэһэн бэлэй. Нэмэри үнын теори Марксын экономическа һургаалай гол шухала зүйлынь болоно.

Капиталис ёһоор үйлэдбэри эрхилхэ аргые революциин хүсөөр үгы болгожо шадаал һаа, хүдэлмэришэн анги эрхэ сүлөөтэй болохо. Капитализмын хүгжэхэ тума капиталис үйлэдбэри улам хамтадхагдаһан шэнжэтэй боложо, капитализмһаа дээшээ ниитын байгуулалта бологшо социализмын бии болохо материальна арга боломжо бэлэдхэгдэнэ гэжэ Маркс тодоруулаа. Буржуазна общественын үйлэдбэриин хүсэнүүд үйлэдбэридэхи харилсаануудай хоорондохи зүришэлдөөе, мүн үйлэдбэридэхи ниитын шэнжэ шанар ба тэрэнэй ашаг үрые үмсэдөө үбэршэлхэ—иимэ зүришэлдөөе Маркс элирүүлээ. Энэ зүришэлдөөн капитализмын бүхы бу-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

НАУЧНА КОММУНИЗМЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ ТАБИГШ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

сад зүрилдөөнүүдые хурсадхадаг, социалис революциин зайлашагүй болохо нүхэсэл мүн. Тиимэ болохолоороо, социалис революци заатагүй болохо гэһэн тобшолол марксизмын экономическа теориһоо уламжалан гарана. Имагтал энэ теориин ба түүхые материалис ёһоор ойлгодог болоһоной ашаар социализм научна шэнжэ шанартай болгогдоһон байна. Марксын экономическа һургаал дотор социализмын политическэ экономиин эгээн шухала гол ёһонууд найруулагданхай.

б) Маркс Энгельс хоёрой байгуулһан научна социализм хүдэлмэришэнэй революционно хүдэлөөнэй теори ба программа мүн.

Капитализмые, али бүхы мүлжэлгэ дарлалтые үгы хэжэ, коммунис общество байгуулха гэһэн бүхы революционно зорилгонуудһаа эгээл революционныень бэелүүлхэ социальна хүсэн хадаа, түүхэдэхи хүгжэлтын ёһоор, пролетариат болоно гэжэ Маркс Энгельс хоёр, капитализмын хүгжэлтын хуули ёһонуудые шэнжэлһэнэй эсэстэ хэлэһэн байдаг. Пролетариадай бүхэдэлхэйн түүхэтэ үүргые харуулһаниинь Марксын агууехэ габьяа болоно.

Пролетариадай зүгһөө политическэ засаг буляан абажа, шэнэ общество байгуулха эрхэ нүхэсэл бии болгохо гансахан аргань социалис революци мүн гэһэн һургаалые К. Маркс, Ф. Энгельс тодорхойлон зохёогоо. Олониитын революционно үүсхэл хэшээл гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ тэдэнэр тоолодог, социалис революциин асуудалнуудые хододоо адляар шиидхэхэ ябадал буруушаадаг, мүн социалис революци олон янза түхэлтэй байжа болохо гэжэ заадаг байгаа.

Буржуази пролетариат хоёр хоорондоо революционно ёһоор ангиин тэмсэл хэхэ бэшэ, харин харилсаа холбоо байгуулха юм гэдэг баруунай оппортунис үзэлые К. Маркс, Ф. Энгельс эрид буруушаадаг, мүн социализм бол капитализм доторһоо амгалан ёһоор мүндэлэн гаража боломоор гэдэг реформис хуурмаг үзэлые элирүүлһэн, тэрэшэлэн капитализмын социально-экономическа үндэһэ һуурииие бүтэн зандань байлгажа, зүришэлдөөнүүдыень, яра шархыень усадхажа болохо юм гэдэг бодолые буруушааһан байна. Гэхэтэй хамта марксизмын үндэһэ һуури табигшад жэжэ буржуазна «зүүнэй» оппортунистнууд, сектантнуудай хуурмаг революционно шашалгые, мүн хорото балмад тактикые хайрагамгүйгөөр шүүмжэлдэг байгаа. Бодото байдалые хайхарангүйгөөр революци «хэхэ» гээшэ тон буруу, «үндэһэн социальна революци хадаа экономическа хүгжэлтын түүхэтэ тусхай эрхэ нүхэсэлтэй холбоотой» гэжэ онсолон тэмдэглэдэг һэн (Зохёолнууд, 18 т., 612 нюур).

Общественэ революционно ёһоор хубилгаха хэрэг буржуазно-демократическа хубисхалаар лэ түгэсэшэхэ бэшэ, харин үни удаан үргэлжэлхэ, орёо хэсүү хүгжэлтэ мүн гэжэ Маркс Энгельс хоёр тайлбаридаг һэн. Революци гээшэ зөөри хоршолтой бүхы ангинуудай зонхилон захиралгын болюулагдатар, гүрэнэй засагые пролетариадай гартаа абатар үргэлжэлүүлэгдэхэ ёһотой. Энэ тэмсэлэй үедэ хүдэлмэришэн анги капиталай зүгһөө мүлжэгдэгшэ бүхы ажалшадай, түбхын түрүүндэ таряашадай ашаа туһые хамгаалан үмэглэхэ ёһотой. «Эгээл тиимэһээ, буржуазна ёһо гуримые усадхаха хүсэн болгшо **городой пролетариат** манай бодото союзник, вождьманай болоно гэжэ таряашад харадаг» (Зохёолнууд, 8 т., 211 нюур).

Пролетариадай диктатура тухай һургаал научна социализмын теори дотор гол һуури эзэлнэ. К. Марксын хэлэһэнэй ёһоор, ангиин тэмсэлые зүбөөр ойлгохо хэрэгтэ имэ шэнэ зүйлнүүдые тэрэ нэмэһэн юм гэбэл: «1) **ангинуудай бии байлга үйлэдбэриин хүгжэлтын түүхэдэхи зарим тусхай шатануудтайнь** лэ холбоотой, 2) ангиин тэмсэл **пролетариадай диктатурада** зайлашагүй хүргэнэ, 3) энэ диктатура **али бүхы ангинуудые үгы хэхэ, оройдоо ангинуудгүй общество бии болгохо** замда орохо нэгэ шатань мүн» (Зохёолнууд, 28 т., 427 нюур).

К. Маркс, Ф. Энгельсын тодоруулан харуулһанай ёһоор, пролетариат засаглан зонхилдог болоод байхадаа, буржуазна үеын гүрэнэй аппаратые тэрэ зандань хэрэглэхэ бэшэ, харин тэрэниие бута сохёод, гүрэнэй засагай шэнэ байгууламжа бии болгохо ёһотой. Пролетариадай диктатурань мүлжэгшэдэй зөөриие хүсөөр хуряан абаха түүхэтэ зорилго бэелүүлнэ, унагаагдаһан мүлжэгшэ ангинуудай эсэргүүсэлтые дарана, хёмороото ангинуудай бии байха эрхэ нүхэсэлые үгы болгожо, энгэй үмсые халхалжа хамгаалжа байһан бүхы зүйлнүүдые эдэжэ, социалис общество эмхидхэн байгуулна.

Капитализмые социализмаар һэлгэн халаха гээшэ түүхын жама ёһото хүгжэлтэ болоно, хэдэн шататай байха юм гэжэ К. Маркс, Ф. Энгельс тодоруулан харуулаа. Коммунис общественэ бии болон тогтонижохо үедэнь имэ шатанууд байха гэжэ тэдэнэр тон хёрхоор уридшалан мэдэһэн гэбэл: капитализмһаа социализмда орохо забһарай үе, коммунизмын түрүүшын шата—социализм ба дээдэ шатань—коммунизм өөрөө.

Марксизмын эгээл нангин зорилгонь—али бүхы социальна дарлалта болон тэгшэ эрхэгүй байдалһаа арад зониие гүйсэд сүлөөлхэ арга нүхэсэл, зам заджа үгэхэ, мүн ниитын ажабайдалые тон эрхим һайнаар эмхидхэхэ, хүниие бүрин тэгшээр хүгжөөн хүмүүжүүлхэ, байгаалиин хүсэнүүдые хүнэй эрхэ мэдэлдэ оруулха арга зам зааха хэрэг мүн. Коммунизм хадаа тус тус хүнүүдэй, бүхы общественэ ашаа туһые аятай зохидоор таарал дуулха ушартай. Коммунизм гээшэ гуманизмын бодото бэелэл мүн.

2. **Маркс пролетариадай ангиин тэмсэлэй стратегиин, тактикын шухала гол ёһонуудые тодорхойлоо.** Революционно хүдэлөөнэй бүхы шатануудта имэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ шухала гэжэ тоолоһон байна:

— бүхы сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ политическэ парти түрүүтэй хүдэлмэришэн анги хүтэлбэрилхы үүргэ дүүргэхэ;

— хүдэлөөнэй аласай үг зорилгын түлөө тэмсэлые хүдэлмэришэн ангиин тон ойрын экономическа, политическэ зорилгонуудые шиидхэхэ ябадалтай холбон таарулха;

— пролетариадай зүгһөө үргэн олон ажалшадтай, түбхын түрүүндэ таряашадтай бата бэхи холбоо байгуулха;

— пролетариадай ангиин хүдэлөөе демократическа эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлтэй, дарлагдаһан арадуудай национально-сүлөөрэлгын түлөө тэмсэлтэй холбон дэмжүүлхэ;

— пролетарска интернационализмда үнэн байха;

— научна коммунизмын гол ёһонуудта үнэн байха, таарууарин тактика баримталха.

Хүсэеэ нэгэдүүлэн, пролетариадай хүдэлөөе дараха гэдэг элдэб оронуудай буржуазиин һэдэлгэнүүдэй урдаһаа, капиталай уласхоорондын хүсэнэй урдаһаа хүдэлмэришэн анги өөрынгөө интернациональна нэгэдэлые тулгаан табиха ёһотой гэжэ марксизм һургана. Дэлхэйн хүдэлмэришэн ангиин һаналаа нэгэдэлгэ тэрэнэй илалтын зайлашагүй эрхэ нүхэсэл мүн. «Элдэб оронуудай хүдэлмэришэд хоорондоо аха дүү ёһоной холбоо байгуулжа, сүлөөрэлгын түлөө тэмсэлэй үедэ хододоо бэе бэеэ дэмжэдэг байгаагүй һаань, тус тустаа тэдэнэй хэжэ байгаа тэмсэлынь заатагүй дарагдадаг гэжэ урдын дүй дүршэл харуулаа»,—гээд Маркс бэшэһэн юм (Зохёолнууд, 16 т., 10—11 нюур).

Буржуазна национализм ба шовинизмдэ эсэргүү эрид шанга тэмсэл ябуулха зуураа, хүдэлмэришэн ангиин бодото национальна ашаа туһань интернациональна ашаа туһада зүришэдэг бэшэ, харин тэрээнтэй тон нягтаар тааралдадаг юм гэжэ Маркс онсолон тэмдэглэдэг һэн. Интернационализмын гол ёһые хайхарангүй мартабал, дэлхэйн хүдэлмэришэн ангида бүхы дээрэнь, түбхын түрүүн тус ороной хүдэлмэришэн ангиин национальна ашаа туһада хохидол ушаруулһан ябадал болохо.

Пролетариадай ангиин тэмсэл милитаризмда эсэргүү, булимтархы дайнуудта эсэргүү тэмсэлтэй холбоотой гэжэ К. Маркс харуулаа. Мүлжэгшэд өөрынгөө хорото зорилго бэелүүлхые эрмэлзэн, үндэһэ яһанай илгаа һужэрөөн дэбэргэжэ, дээрмэдэлгын дайнуудай үедэ арад зоной шуһа урдахуулан, баялигыень үрижэ хаядаг. Тиин эдэ дарлагшадта, тэдэнэй милитарис политикада эсэргүүсэн, бүхы ороной пролетариат хамтын ябуулга хэхэ ёһотой гэжэ уряалдаг һэн. «...Хүдэлмэришэн анги гансал баяд ноёдой хүсэл һаналые хонгор номгоноор бэелүүлэгшэ бэшэ, харин өөрынгөө харюусалгые мэдэрэн ойлгодог, тиигээд дайн тухай эзэдэйнгээ хашхаралдажа байхадань, эб найрамдал баталхые баадхадаг бэеэ дааһан хүсэн болонхой түүхын оршомдо гаража байна» (Зохёолнууд, 16 т., 372—373 нюур).

3. **Маркс пролетариадай бүхэдэлхэйн-түүхэтэ үүргые тодорхойлоод, тэрэнэй ангиин эмхидэл тон шухала гэһэн тобшолол хэһэн байна.** Экономическа ашаг туһынгаа түлөө тэмсэхэдэнь, хүдэлмэришэдэй олониитын эмхинүүд болохо профсоюзууд ехэ удха шанартай гэжэ Маркс тоолодог һэн. Гэбэшье пролетариадай ангиин эмхидхэлэй эгээн дээдэ янза түхэлынь, тэрэнэй хүтэлбэрилхы түрүү хүсэниинь, Марксын һургаалай ёһоор, гансал хүдэлмэришэн ангиин революционно парти байжа болохо юм.

Үзэл сурталай талаар нягтаар нэгэдэнхэй, бата жагсаалтай байхадаал, пролетариадай парти илагдашагүй хүсэтэй байха гэжэ Маркс саг үргэлжэ онсолон тэмдэглэдэг һэн. Маркс партиин өмхидэлэй хэлбэри байгууламжа, пролетарска партийна шанарта хабаатай гол ёһонуудые зохёон хараалһан юм. Устав болон программые уялгата ёһоор дүүргэхэ, үөөнхидынь олонхидтоо мэдэгдэхэ, тон шанга журам заршамтай байхатаяа хамта: парти дотор үргэн ехэ демократи бэелүүлхэ, партиин гэшүүн бүхэнэй эрхэ сахиха гээшэ пролетариадай партиин эмхидхэлэй гол ёһонууд болоно. Түүхые ганса нэгэн геройнууд лэ зохёон шэглүүлдэг гэһэн идеалис теориие шүүмжэлхэ зуураа. Маркс Энгельс хоёр хамтаараа хүтэлбэрилхэ онол аргые тон зүб гэжэ тоолодог, мүн ганса нэгэн ажал ябуулагшадые үлүүсэ ехээр магтан һайшаахые буруушаадаг байгаа.

К. Маркс, Ф. Энгельс Коммунистнуудай союз гэжэ уласхоорондын түрүүшын коммунис эмхи байгуулһан юм. Энэнь пролетар революционернүүдые хүмүүжүүлхэ һургуули боложо, пролетариадай партиин эхин шата, I Интернационалай урда тээ бии болоһон гэжэ түүхэдэ ороһон байна. Маркс Энгельс хоёрой бэшэһэн «Коммунис партиин Манифест» Коммунистнуудай союзай программань болоһон.

1848—1849 онуудай революци ангиин тэмсэл тухай марксис теориин тон зүб байһые бодото дээрэнь харуулаа. Маркс, Энгельс түрүүтэй Коммунистнуудай союзай гэшүүд тэрэ үедэ дэлгэрһэн революционно-демократическа хүдэлөөндэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, пролетариадай ашаа туһые хамгаалалсаһан байна. Марксын редактироводдог байһан «Шэнэ Рейнскэ газетэ» түрүү демократиин үзэлые аршалан хамгаалхаһаа гадна, эмхидхэхы революционно центр болоһон юм. Революциин дарагдаһанай һүүлээр Маркс пролетар революционернүүдые нэгэдхэн жагсааха, научна теориие саашадань зохёон хүгжөөхэ ехэ ажал хээ һэн. Энэнь пролетариадай сүлөөрэлгын тэмсэлэй шэнэ, бүри үндэр дээдэ шата бэлдэхэ хэрэгтэ айхабтар ехэ үүргэ дүүргээ бэлэй.

4. **Уласхоорондын хүдэлмэришэдэй эблэл болохо I Интернационалые 1864 ондо байгуулһан ушар К. Марксын революционно-практическа ажал ябуулгын гайхамшагта туйлалта мүн.** Маркс Интернационалай эгээн шухала хүниинь, бодото ударидагшань, мүн уласхоорондын пролетариадай тэмсэлэй гол шэглэлнүүдые тодорхойлһон тон шухала бүхы документнүүдэй авторынь байһан юм.

А. Бебель, И. Ф. Беккер, Э. Варлен, В. Вольф, Ф. Зорге, П. Лафарг, В. Либкнехт, Л. Франкель гэхэ мэтын тон бэрхэ пролетар бүлэг революционернүүдые Маркс Энгельс хоёр хүмүүжүүлээ.

Маркс, Энгельс болбол I Интернационал дотор пролетарска бэшэ социализмын элдэб шэглэлнүүдтэ, реформизмда, зонһоо таһаран «зүүнэй» тала баримталагшадта эсэргүүсэн эрид шангаар тэмсэдэг һэн. Жэжэ буржуазна «революционностьһоо эмхидэлэй талаар амяарлан холодожо, үзэл сурталай талаар тэрээниие үй бута сохиһониинь онсо ехэ удха шанартай. Анархистнууд — М. Бакунин ба тэдэнэй тала баригшад жэжэ буржуазна «революционностиин» үзэл бодолые баримталдаг байгаа. Анархистнууд хүдэлмэришэн ангиин революционно арга шадалда найданагүй, революциин заатагүй илаха эрхэ нүхэсэлые ойлгоногүй гэжэ Маркс элишэлэн шүүмжэлдэг һэн. Революционно тэмсэлэй зайлашагүй шухала шатануудые алад гараха гэдэг анархистнуудай һэдэлгэнь, эцэдөө үүдэлгын бунт хэхэ гэдэг тэдэнэй номнолынь, хүдэлмэришэнэй тэмсэлэй хүтэлбэрилхы хүсэн болохо партиие арсадаг ушарынь, үнэндөө, буржазиин үмэнэ һэхэрэн һүгэдэхэ ябадалда хүргэхэ байна гэжэ Маркс харуулаа. Хүдэлмэришэн ангиин дотор зонһоо таһаран «зүүнэй» тала баримталагшадай үүдхэдэг һүйдхэлтэ ябуулгануудые пролетариадай хэрэгтэ урбалга мүн гэжэ Маркс элишэлэн шүүмжэлээ.

Уласхоорондын пролетариат I Интернационалай туг доро ябажа, анха түрүүшынхеэ агууехэ революционно хүсэн боложо тэмсээ. Тэрэ хүсэн хадаа **«эб найрамдал»** гэһэн уласхоорондын гол ёһо гуримтай шэнэ общество тогтооно, юундэб гэбэл, арад бүхэнэй эзэпиинь гансал **ажал хүдэлмэри** болохол!» (Зохёолнууд, 17 том, хууд. 5).

Интернационал болбол хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүн пролетариадай гүрэн—1871 оной Парижай Коммуна байгуулжа туршаха хэрэгтэ хүдэлмэришэн ангиие үзэл сурталай талаарнь бэлдэһэн байна. Коммунын бии болоһые Маркс, Энгельс халуунаар амаршалан, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэ зүбшэл заабаряараа туһалха гэжэ оролдодог һэн. Коммунын һургаалые согсолон; тэрэнэй амжалта болон алдуунуудые шэнжэлхэ зуураа, Маркс түрүү теориин шухала байһые, хүдэлмэришэн ангиин бэеэ дааһан политическэ партиин шухала байһые эли тодоор харуулаа, общественэ революционно ёһоор шэнэдхэн хубилгаха шухала нүхэсэл болохо пролетариадай диктатура тухай һургаалые саашань хүгжөөгөө.

Коммунын һүүлээр марксизм ябан ошон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй гол шухала шэглэлынь болоһон юм. Бүхы дэлхэйн түүхын шэнэ үе—марксизмые үргэнөөр дэлгэрүүлгын, хүдэлмэришэнэй олониитын социалис партинуудые байгуулгын үе эхилээ һэн.

5. **XIX зуунай һүүлээр олонхи капиталис оронуудта хүдэлмэришэн ангиин бэеэ даанги политическэ партинуудай байгуулагдаһан хойно уласхоорондын пролетариадай нэгэдэлые эмхидхэхэ зорилго баһа дахин түрүүшын ээлжээндэ табигдаа һэн.** Тиимэ нэгэдэлэй маяг хэлбэринь Ф. Энгельсын сэхэ хабаадалгатайгаар 1889 ондо байгуулагдаһан II Интернационал болоо һэн.

К. Марксын наһа бараһанай һүүлээр (1883 оной мартын 14) Ф. Энгельс уласхоорондын пролетариадай вождь байһаар байгаа. Энгельс марксизмые номнон, саашадань хүгжөөлгэдэ гайхамшаг ехэ ашаа габьяатай юм. Энгельс хадаа жэжэ буржуазна социалис үзэл бодолнуудай урдаһаа, марксизмые хазагайруулха, бузарлаха гэһэн һэдэлгэнүүдэй урдаһаа эрид шангаар тэмсэһэн, оппортунис үгэсэгшэ шэглэлнүүдэй урдаһаа, мүн «революционно» хооһон үгэ шашаха дуратайшуулай урдаһаа эсэргүүсэн эршэмтэйгээр тэмсэдэг һэн. Марксизмын гол заабаринуудые догматическаар ойлгодог ушар, элдэб янзын эрхэ байдалда марксизмые бодото дээрэнь хэрэглэжэ шададаггүй ябадал тон аюултай гэжэ, марксизмын революционно удхые аршалан хамгаалхадаа Энгельс тоологшо бэлэй. Энгельс олон ондоо оронуудай хүдэлмэришэдэй хүдэлөөнэй ажал ябуулагшадтай харилсаа хүгжөөн бэхижүүлдэг, тэдэ ажал ябуулагшадта зүбшэл заабари үгэжэ хододоо туһалдаг, угаа ехэ дүй дүршэлөө, эрдэм бэлигээ дамжуулан хубаалдадаг байгаа.

Шэнэ Интернационал түрүүшынгээ үедэ марксизмые гол түлэб үндэһэлэн баримталдаг һэн. Шэнэ Интернационал марксизмые саашадань бэхижүүлэн, тэмсэн бодоһон үргэн ниитэ пролетариадай дунда дэлгэрүүлхэдэ туһалдаг байһан, профессиональна, кооперативна, эхэнэрнүүдэй, залуушуулай болон хүдэлмэришэн ангиин бусад ниитын эмхинүүдые хүгжөөн бэхижүүлхэдэ, мүн буржуазна парламентые ажалша зоной ашаа туһада ашаглан хэрэглэхэдэ туһалдаг байһан юм.

Гэбэшье Ф. Энгельсын нүгшэһэнэй һүүлээр, империализмын үе сагай ерэхэдэ, II Интернационалай ажал ябуулгада оппортунис шэглэл дэбэрһэн байна. II Интернационалай хүтэлбэрилэгшэдэй дунда булюу диилэнхинь болоһон оппортунизм һүүлдэжэ ерэхэдээ энэ Интернационалые үзэл сурталай, политическэ талаарнь доройтуулан хубилгажа, буруутуулан һалгаагаа һэн.

6. **Россин революционно арга боломжонуудтай байһанда К. Маркс, Ф. Энгельс гүн ехээр этигэдэг бэлэй.** Маркс Россин социально-экономическа байдалые, ангиин хүсэнүүдэй хубааралые эхин материалнуудай үндэһөөр һайса шэнжэлһэн байна. Революционно демократууд—Н. Чернышевский, Н. Добролюбов гэгшэдэй зохёолнуудые Маркс үндэрөөр сэгнэгшэ һэн. Маркс ородой олон революционернүүдээр танил, тэдэнтэй нягта холбоотой байдаг бэлэй. Россие, тэрэнэй дотоодын, гадаадын байдалые Маркстал адли һайнаар мэдэдэг ондоо хүнтэй ушараагүйб гэжэ Энгельсын хэлэһэниинь тоншье зүб байгаа.

Ородой революци Европодо, Баруун тээ пролетариадай революцинуудай илахада угаа ехэ удха шанартай байха гэжэ Маркс Энгельс хоёр тоолодог һэн. Россин революционно хүдэлөөнэй саашанхи хүгжэлтые сэгнэхэ зуураа, Маркс иигэжэ бэшэһэн байна: «Магад, удаан саг соо, шэрүүн шанга тэмсэл хэһэнэй һүүлээр тус хүдэлөөн эсэсэй эсэстэ Россин Коммуна байгуулгада заатагүй хүргэхэ байха» (Зохёолнууд, 19 том, хууд. 252). Марксын научна ёһоор урид хэлэһые түүхэ бүрин гэршэлбэ.

7. **Марксизмые саашадань хүгжөөлгэ, пролетариадай революционно хүдэлөөндэ марксизмын бэелүүлдэг үүргын дээшэлэлгэ, интернационализмын үндэһөөр революционно хүсэнүүдые нигтаруулан жагсаалга хадаа Марксые үнэн сэхээр дагагша, тэрэнэй хэрэгые болон һургаалые сэсэн мэргэнээр үргэлжэлүүлэгшэ Владимир Ильич Ленинэй теоретическэ, практическа ажал ябуулгатай холбоотой юм.** Түүхын шэнэ оршон байдалда ленинизм болбол революционно ухаан бодолой, революционно хэрэг ябуулгын үнэн бодото үндэһэн зүйл болоһон байна.

Ленинизм гээшэ марксизмын шэнэ, эгээн дээдэ шата, түүхын шэнэ эрхэ байдалда, империализмын ба пролетарска революцинуудай эрхэ байдалда, капитализмһаа социализм, коммунизмда хүн түрэлтэнэй оролгын эрхэ байдалда марксизмые творческоор хүгжөөлгэ мүн. Пролетариадай революционно тэмсэлэй теори, практикын үг залгамжалан хүгжэдэг байһые ленинизм гэршэлэн харуулаа. Марксизмда Ленинэй нэмэһэн шэнэ юумэниинь Маркс Энгельс хоёрой һургаалай гол зүйлһөө, методһаа үндэһэлэнхэй. Буржуазиин үзэл номногшодой ба ревизионистнуудай урдаһаа Ленин эбсэшэгүй шангаар эсэргүүсэн тэмсэдэг һэн. Тэдэнэр марксизмые һайжаруулха гэһэн хэбэр үзүүлэн, хуушарһан заабаринуудыень шэнэлхэ гэһэн маяг харуулан, марксизмын революционно гол удхые хооһон хубхай зүйл болгожорхихоёо һэдэдэг байгаа. Энээнэй хажуугаар Ленин марксис теоридо догматическаар хандалгын урдаһаашье эсэргүүсэн эрид шууд тэмсэдэг һэн. Марксын һургаалда творческоор хандаһанайнгаа ашаар Ленин революционно тэмсэлэй теори, стратеги, тактикые али бүхы талаарнь хүгжөөхэ арга олоо.

Ленинизм—интернациональна нэгэдэмэл һургаал мүн. Энэ һургаал дэлхэйн сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй бүхы дүршэлые, К. Маркс Ф. Энгельс хоёрой удаа бии болоһон научна эрдэмые согсолон тобшолһон һургаал мүн. Марксизмын бүхы гол хубинуудые—философи, политическэ экономи, научна коммунизм гурбые Ленин улам хүгжөөгөө. Ленин болбол революци тухай марксис теориие баяжуулан тодорхойлоо, түрүүн үсөөхэн гү, али тусгаар абтаһан, ганса орон дотор социализмын илажа болохо тухай тобшолол хээ, буржуазно-демократическа революциһаа социалис революцида орохо тухай теори зохёогоо, пролетарска революциие национально-сүлөөрэлгын тэмсэлтэй холбохо тухай суртал хүгжөөгөө. Шэнэ түхэлэй пролетарска парти тухай бүрин түгэс һургаалые В. И. Ленинэй зохёоһониинь марксизмын нангин сурталда гайхамшаг ехэ туһа нэмэри мүн. Ленинэй байгуулһан большевигүүдэй парти шэнэ түхэлэй түрүүшын парти, нимэ партиин эрхим жэшээ болоо.

Ленин гайхамшаг сэсэн теоретик байхаһаа гадна, революционно тэмсэлэй агуухэ эмхидхэлшэ байжа, Маркс, Энгельсын хэрэгые нэрэ түрэдэнь хүрэмөөр үрг… Агуухэ Октябриин социалис революциин вожд… үндэһэ һуури табигша Ленин багша социализм… далнуудые эгээн түрүүн шэнжэлжэ, тэдэ асууд… рэгые бодото дээрэнь хүтэлбэрилөө.

Ленинэй хэһэн, большевигүүдэй партиин хэ… болон практическа ажал ябуулгань уласхоорон… шэн ангиие хүмүүжүүлэн, нягтаар жагсаалгада… коммунис партинуудые эмхидхэн байгуулгада т…

Большевизм уласхоорондын удха шанартай … визм хадаа «амгалан үеын туйлалтануудыешье, … революцинуудайшье үеын дүй дүршэлые хараад… пролетарска, коммунистическэ, III Интернацион… лай, тактическа үндэһэ һуури байгуулаа» (Зохё… хууд. 304).

1919 ондо Ленинэй үүсхэлээр байгуулагда… Интернационал бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэн анг… люционно, түрүү хүнүүдые нягтаар жагсаажа, … дунда коммунизмын үзэл суртал дэлгэрүүлхэд…

Революционно теориие хүгжөөлгын ленинск… зуун жэлэй марксизм, мүнөөнэй үе сагай маркси… шатань Ленинэй ажаһууһан үеэр дүүрэдэгг… КПСС-эй болон аха дүү партинуудай теоретич… гань хододоо үргэлжэлүүлнэ, дэлхэйн комму… программна заабаринуудынь бэелүүлнэ.

Мүнөө сагай шэнжэ шанарые, дэлхэйн револ… тын гол хүсэнүүдые, саашанхи замые тодорхойл… хоорондын коммунис хүдэлөөнэй стратеги, такти… шэнэй болон национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн… асуудалнуудые, мүнөөнэй эрхэ байдалда ондо… социализмда оролгын арга замуудые болон форм… хойлон зохёоһон ябадал мүнөө үеэхи марксизм-лен… бодолой эгээн шухала туйлалта мүн.

Советскэ Союзай, бусад социалис оронуудай … дүй дүршэлые согсолһоной үндэһөөр, социалис… хуули ёһонууд, хүгжэлтын хүсэнүүд харуул… общественэ экономико болон культурые хүгжөөн… хай, ангиин бүридэлдэхи хубилалтанууд, ангии… арга замууд тухай, социалис гүрэн байгуулга, … социализмһаа коммунизмда дамжан орохо зори… тухай марксистско-ленинскэ заабаринууд тодор… жөөгдөө.

Марксистнуудай хамтаараа оролдожо, револ… улам хүгжөөхэ гээшэ уласхоорондын коммуниз… нальна шухала зорилго болоно.

II. СССР-тэ социализм илажа, дэлхэй… социалис байгуулалтын бии болоһон… ушар марксизм-ленинизмын гайхамш… ехэ илалта мүн

8. **Капитализмһаа социализмда хүн түрэлтэнэй оролгын үе сагые нээһэн Агууехэ Октябриин социалис революци марксизм-ленинизмын туг доро илаа.** Хүн түрэлтэнэй эгээн сэсэн хүнүүдэй олон зуун жэлэй туршада хүсэжэ һанажа ябаһан социализм миил хооһон хүсэл бодол байхадань, Маркс Энгельс хоёрой эрдэм наука болгоһон социализм Совет ороной олон түмэн ажалшадай ажаһуудалда тодорхойгоор бэелүүлэгдэнхэй. Революци хэхэ арга замууд, маяг хэлбэринүүд тухай, пролетариадай партиин стратеги, тактика тухай, пролетариадай диктатура тухай марксизм-ленинизмын эгээн шухала үзэл сурталынь революциин үедэ бэелүүлэгдэн хүгжөөгдэһэн байна. Революцида пролетариадай, тэрэнэй партиин дүүргэхэ хүтэлбэрилхы үүргэ тухай, пролетариадай хүтэлбэреэр хүдэлмэришэн анги тон үгытэй таряашад хоёрой хоорондо холбоо барисаа тогтоохо тухай научна коммунизмын үндэһэ һуури табигшадай хэһэн тобшолол айхабтар бата хүсэтэй юм гэжэ Октябриин революци харуулаа.

Гүрэн тухай Маркс, Энгельсын үзэл бодолые оппортунистнуудай хазагайруулаад байхадань, В. И. Ленин дахин зүб мүртэнь оруулһан байна. Гүрэн тухай, гүрэнэй хуушан машиные эбдэжэ, гүрэнэй шэнэ аппарат зохёохо шухала байһан тухай марксис һургаалые Ленин хүгжөөн тодорхойлоо. Пролетариат өөрынгөө политическэ засагые унагаагдаһан ангинуудай шэрүүн шанга эсэргүүсэлтые дабахын тула, революциин туйлалтые гадаадын дайсадһаа хамгаалхын тула, социализм байгуулгые эмхидхэхын тула арад зоной тон олонхиинь ашаа туһада хэрэглэнэ. В. И. Ленин хадаа пролетариадай диктатурын социальна үндэһэ һуури болохо хүдэлмэришэн анги ажалша таряашад хоёрой хоорондохи холбоо барисаае шэнжэлэн элирүүлээ, пролетариадай диктатура демократиин, олон миллион ажалшадай демократиин эгээн дээдэ түхэл шэнжэнь мүн гэжэ харуулаа.

Хуушан, капиталис дэлхэйһээ шэнэ, социалис дэлхэйдэ хүн түрэлтэн түүхын ёһоор заатагүй орохо гэжэ марксизмын урид зааһаниинь зүб байгаа гээд Октябриин революци баримталан харуулаа. Капитализм гансаараа ээрхэгшэ байгуулалта байхаяа болёо. Хоёр ондоо байгуулалтанууд—капиталис ба социалис байгуулалта боложо дэлхэй хубаараа.

9. **В. И. Ленин социалис общество байгуулха тухай марксис теориие творческо ёһоор хүгжөөгөө.** Капитализмһаа социализмда оролгын хуули ёһонуудые, гол шэнжэнүүдые Ленин элирүүлһэн байна.

СССР-тэ социализм байгуулха тухай Ленинэй зохёоһон түсэб бүхэдэлхэйн-түүхэтэ удха шанартай. Тэрэ түсэб оронииемнай индустрижүүлхэ, хүдөө ажахыемнай социалис ёһоор шэнэдхэн хубилгаха, соёлой хубисхал бэелүүлхэ гэжэ хараална.

Засаг түрэеэ абаһан хүдэлмэришэн ангиин түрүүшын тон шухала социально-экономическа хэмжээ-ябуулгань гэхэдэ, мүлжэгшэдэй зөөри хүсөөр хуряан абалга, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые социалис ёһоор хамтадхалга мүн. Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй энгэй үмсэһөө үндэһэлһэн үйлэдбэриин харилсаанууд социалис харилсаануудаар һэлгэгдэһэн юм. Энгэй үмсэһөө үндэһэлһэн үйлэдбэриин харилсаанууд мянгаад жэлдэ оршожо байһан дээрэһээ хэтэ мүнхэ байха шэнгеэр һанагдадаг һэн. Дээрэ дурсагдаһан хубилалтануудай үедэ мүлжэгшэ ангинууд усадхагдаһан, хүниие хүнэй мүлжэлгэ үгы хэгдэһэн, үйлэдбэриин эмхи гуримгүй байдал зайсуулагдаһан, ажахыгаа түсэбэй ёһоор эрхилхэ материальна арга боломжонууд бии болгогдоһон юм.

Ниитын шэнэ байгуулалтын илахын тула тэрэнэй материально-техническэ үндэһэ һуури бии болгоһон ушар шиидхэхы ехэ удха шанартай юм. СССР дотор социализм байгуулха үедэ гадаадын оронуудай зүгһөө экономическа ямаршье туһаламжагүйгөөр түүхын богонихон болзорто ороноо индустриализацилга бэелүүлэгдээ һэн.

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүн социализм таряашадай асуудалые шиидхээ. Хүдэлмэришэн анги таряашад хоёрой холбоо барисаа бэхижүүлхэ тухай, жэжэ үйлэдбэрилэгшэдые кооперацида оруулха тухай марксизм-ленинизмын зааһан зам таряашадай ашаа туһые бүхы общественэ ниитэ ашаа туһатай тон нягтаар холбон нэгэдүүлнэ. Таряашадай жэжэ ажахые кооперацида оруулжа, гүрэнэй ажахынуудые—совхозуудые байгуулхада, хүдөө ажахыгаа социализмын үндэһөөр шэнэдхэн хубилгаха арга олгохоһоо гадна, хүдөө нютагай бүхы байдалые үндэһөөрнь хубилгаха арга олгоо гэжэ Советскэ Союзай дүй дүршэл харуулаа.

Социализмын үедэ үйлэдбэриин социалис харилсаанууд улам һайжардаг, бүгэдэ арадай зөөриин үүргэ, удха шанар дээшэлдэг, колхозно-кооперативна үйлэдбэри хүгжэдэг саашадаа нэгэ коммунис зөөри бии болохо эрхэ нүхэсэл бэлэдхэгдэдэг байна.

Социалис общественын байгуулагдаха таһаршагүй шухала хубинь соёлой хубисхал болоно. Энээнэй зорилго нимэ: ажалшадые бултыень үзэг бэшэгтэ, удаань эрдэм номдо һургаха, соёл культурын талаар хүн түрэлтэнэй олоһон баялигые шудалха, үндэһэнэй маягтай, социалис удхатай бүри үндэр дээдэ соёл-культура байгуулха; хүнүүдэй оюун сэдьхэлые ондоо болгохо, олониитэ зоной ухаан бодолдо социалис үзэл нэбтэрүүлхэ, социализмын хэрэгтэ үнэн сэхэ шэнэ интеллигенци бии болгохо.

Дарагдаһан мүлжэгшэ ангинуудай үлэгдэлнүүд… дын империализмда эсэргүү ангиин шанга тэмсэл… илаха гэһэн марксизм-ленинизмын заабариин тон… ветскэ Союзай, бусад оронуудай дүй дүршэл хар… нуудай эзэмдэлгэдэ эсэргүүсэн совет арадай Эсэгэ о… һан агууехэ дайн хадаа империализмын добтолхы… дэй урдаһаа социализмын эсэргүүсэн тулалдаһан эг… мүн байгаа. Советскэ Союзай илаһан илалтань соц… лалтын бата хүсэтэй, булюу һайн байһые, фронт… хүнүүдэй үзэгдөөгүй ехэ баатаршалга гаргаһые х…

10. **Совет арад социализм байгуулаад, шэнэ үе… байгуулгын үедэ оронхой.** Социалис общественын уд… нэй һүүлээр, тэрэнэй оршом соо коммунизмын эк… циальна, соёлой эшэ нүхэсэлнүүдэй бүридэхэдэ, … та эхилхэ гэжэ Маркс зааһан юм.

Эдэ заабаринуудые мүнөөнэй байдалда таар… тододхожо, коммунис байгуулалтын гол шухал… XXII съездынгээ баталан абаһан Программа дотор… тодорхойлонхой: коммунизмын материально-техни… һуури байгуулха, ниитын коммунис харилсаа б… болгохо, шэнэ шэнжэ шанартай хүниие хүм… рилгонууд партиин XXIII съездын, партиин ЦК-… (1964 он) ба удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэр… даа бүхы талаараа баримталагдан тодорхойло… һэн байна. Советскэ Союзай Коммунис парти Мар… заабаринуудые хүтэлбэри болгон, социализмын экр… ли ёһонуудые коммунизм байгуулгын хэрэгтэ э… гээр хэрэглэхэ оролдолго гаргана.

Коммунис партиин, совет арадай гол хэшээл… мунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури б… рюулагдана. Партимнай эрдэм, техникэ хүгжөө… оньһожоруулһанай, автомадаар зэбсэглэһэнэй, үй… номическа ашаг үрые бүри ехэ болгоһоной үнд… лэдбэрилгын хүсэнэй саашанхи түгэлдэр ехэ ү… кын хурдан түргэн хүгжэлтэ хангахаар х…

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие техническэ тала… на үйлэдбэриин хэм хэмжээндэ хүрэтэр дэб… үндэһөөр город болон деревнидэхи ажабайдалай … ба хүдөө ажахын хүдэлмэриин хоорондохи гол … суулха шухала ба аргатай байһые парти тодору…

Арадай гэгээрэл үргэн ехээр хүгжөөһэнэй, аж… ба техническэ хэм зэргые улам өөдэнь үргэһэн… кын амжаһан туйлалтануудые Совет орон дотор … дэһөөр бар хүсэнэй ба ухаагаараа бүтээдэг ажалай… илгаанууд үгы болоһоор байнхай.

Ажалшадай баян, болбосоронги байдалые… хүгжөөн һайжаруулха түсэб коммунис байгуула… тон шухала хубинь болоно. Дэлхэй дээрэхи эгээ… хүнэй бүхы талаараа хүгжэн болбосорхын тула … һайн арга боломжо хангагдана. Хүнэй тулада, … бүхы юумэеэ зорюулхые партимнай уряалда…

Орон дотор бэелүүлэгдэжэ байгаа экономичес… сэхэ дээрэһээ хүтэлбэрилдэг ябадал нютагай ү… бөөр, үрэтэйгөөр тааруулжа, экономическа онол… ри ехээр хэрэглэн хүтэлбэрилжэ, социализмын … научна үндэһэ баримтатайгаар ашаглаха арга … гэдхэнэ. Энэ реформо социализмын үйлэдбэрил… дые хүгжөөхэ, бүри һайн болгохо хэрэгтэ, «хүн б… бариинь зэргээр, хүн бүхэндэ—хэһэн ажалайн… социалис гол ёһо бүри хүсэд дүүрэнээр барим… туһа хүргэнэ. Ниитын ба хубиин ашаг туһые, … моральна ба материальна урмашуулгые зүбөөр зох… лай бүтээсэ улам дээшэлүүлхэ гэһэн марксис… тал бодолые парти бодото дээрэнь бэелүүлн…

Социализм хадаа социально-экономическа гү… гэнүүдые хэһэнэй үндэһөөр, шэнэ түхэлэй об… ниитын зөөриие үндэһэ болгон, нэгэ янзын үг … талжа нэгэдэһэн ажалшадһаа бүридэдэг обществ… Социальна тэгшэ бэшэ байдалай үлэгдэлнүүд ус… лагдана, нацинууд болон арад үндэһэтэнэй, ара… нэрнүүдэй адли эрхэтэ байдал бодото дээрээ бэе… бүгэдэмнай арад түмэнэй социально-политическа… нэгэдэл хангана. Хүдэлмэришэн анги, колхозн… лигенци экономическа, социально-политическа, … талаарал тон дүтэрхы болонхой. Гэхэ зуура … эгээл түрүү, эмхидэмэл хүсэн болохо хүдэлмэр… рүү үүргэнь социалис общество дотор ула…

СССР-эй арадуудай ажабайдалай экономи… талынь хүгжэлтын хэм хэмжээнэй тэгшэрэл… гуулгын үедэ улам түргэдэжэ байнхай, социали… ойро хани болоно, өөһэд хоорондоо туһалалс… болбосоролой, оюун бодолой талаар адли түхэл… һалгаряагүй хүгжэнэ. Гэхэтэй хамта, наци, ара… хэнэй ажабайдалай хаба, хүсэн бүри хүсэд … экономиконь хүгжэнэ, соёл болбосоролынь һа… ска интернационализмын үзэл бодолтойгоор … СССР-эй бүхы нацинууд ба арад үндэһэтэд …

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюур…)

…АУЧНА КОММУНИЗМЫН ҮНДЭҺЭ ҺУУРИ ТАБИГША

(…л. *Эхиниинь 1—2-дохи нюурнуудта*).

…ар, хамтынгаа Эхэ оронние—Совет Социалис Рес… Союзые хамгаалгын талаар түгэс харилсаа хол…тэй ёhоор харилсан туhалалсалгын эрхим жэшээ …Р-эй арадуудай аха дүүгэй хани барисаан улам …ложо байнхай.

…гүрэн ба демократи тухай, социалис общество до… түрын хүгжэлгэ тухай Марксын, Ленинэй сур… социалис байгуулалтын үедэ бодото дээрээ бэелнэ. …эдэ үсөөнхиин аша туhада алба хэдэг буржуазна …лгаань юуб гэхэдэ, социализм гээшэмнай ажал… арад зондо бодото демократи бэелүүлэн хангана. Со…улалта үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые нийтын зөөри …hөөр гражданинуудай демократическа эрхээ эд… бодото дээрэнь хангана, нийтын ажабайдалай hал… үүсхэл бэлигээ гаргаха үргэн ехэ арга бо… Ажалшадай ажал хэхэ, hураха, амарха, утэл…льна тэдхэмжэ абаха эрхэ, үгэ хэлэлгын, хэблэлэй, …тын ажал ябуулга эрхилэлгын сүлөө СССР-тэ бо…дото дээрээ бэелүүлэгдэнхэй. Гэхэтэй хамта Советскэ Союзай ажалшад Эхэ оронойнгоо үмэнэхи уялгануудаа, үүргэеэ хүндэтэйгөөр дүүргэнэ. Обществоёо, гүрэнэй хэрэгүүдые хүтэлбэрилхэ ябадалда ажалшад тон үргэн олоороо хабаадана. Социализмын хүсэд бүрин, эсэслэн илахатай хамта, пролетариадай диктатурын гүрэн хүдэлмэришэн ангиин хүтэлбэрилхы үүргэ хангадаг, бүхы арадай политическэ эмхи боложо байнхай. Арад бүгэдын гүрэн—коммунис захиргаа бэелүүлгын замаар социалис гүрэн түрын саашадаа хүгжэhэн ябадал мүн.

Совет обществын залан жолоодогшо, хүтэлбэрилхы хүсэн болоhон Коммунис партиин үүргэнь коммунис байгуулалтын мүнөөнэй шатада бүри ехэ болоно. Марксистско-ленинскэ теорёор зэбсэгжэhэн КПСС совет арадые коммунизм байгуулгын замаар бата найдамтай хүтэлнэ, бүхы совет арадай эмхидхэлшэ, политическэ вождь байhан үүргэеэ амжалтатайгаар дүүргэнэ.

1967 ондо совет арад, бүхы дэлхэйн арадууд Октябриин социалис революциин 50 жэлэй ойе тэмдэглээ. Энэ хадаа хүн түрэлтэнэй урдын барга байдалhаа гаража, бодото түүхэдээ ороhон түрүүшын табин жэл; коммунис үе сагай түрүүшын табин жэл болоно.

III. Марксизм-ленинизм ба мүнөө үеын дэлхэйн революционно хүдэлөөн

…үеын дэлхэйн революционно хүдэлөөнэй гол удха …е марксизм-ленинизм гүн гүнзэгыгөөр элирүүлэн …революционно хүдэлөөнэй гол хүсэнүүдынь гэбэл: …зм, коммунизм байгуулжа байгаа арадууд; …линуудай зонхилолгодо эсэргүүсэгшэ арад түмэнэй …ойлдог капиталис оронуудай хүдэлмэришэн анги; …аhан арадуудай, хүгжэжэ байгаа оронуудтахи ара…нально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн болоно.

…комотивууд гэжэ Марксын мэргэнээр нэрлэhэн ре… ангиин хёмороото обществын хүгжэдэг хуули ёhон …зандаа үлөө. Гэхэтэй хамта революци бүхэн түү…льнэ өөрсэ оршон байдалаар, ангиин хүсэнүүдэй ху…аар тодорхойлогдоhон өөрын онсо илгаатай бай…түй. Зүгөөр ямаршье арадай социализм тээшэ даб… капиталис байгуулалтые, юрэнхыдэнь мүлжэл… революционно ёhоор hандаргалгын үндэhөөр бэе…

…тээшэ бүхы ажалшадай хэрэг юм, социалис рево… гол хүсэн болоhон хүдэлмэришэн ангиин тү…үүлэн, арад зоноор бэелүүлэгдэдэг. Олониитые …зоригой нэгэдэл ба нягта эмхидэлтэ ябуулга хан… зорилго дүүргэдэг Коммунис парти хүдэлмэришэн …рилхы гол хүсэниинь болоно.

…удай хүдэлмэришэн ангиин зүгhөө национально…дэлөөнтэй уласхоорондын оршом соо hаналаа нэ…ань революционно тэмсэлэй зайлашагүй хуули … Ленин зааhан юм. Дэлхэйн мүнөө үеын рево…лөөн: «Бүхы оронуудай пролетаринар, дарлагда…гдэгты!» гэhэн уряа доро хүгжэн бадаржа байна. … ба социальна зүришэлдөөнүүдэй улам hүжэрэн …рэшэлэн субъективнэ ушар шалтагаануудаар үүс…ционно оршон байдалай бүридэлгэ мүлжэгшэдтэй …тариадай илаха тон шухала арга нүхэсэл болоно. … дээрэhээ харахада, революциин зайлашагүй ба … нүхэсэлнүүдэй бии болоhые хараада абангүйгөөр …удамаршадай hэдэлгэнь арадуудай сүлөөрэлгын хү… хохидол ушаруулжа болохо байна.

…ын түлөө тэмсэлэй демократиин түлөө тэмсэлтэй … байдаг тухай Марксын, Ленинэй нэгэнтэ бэшэ …нуудай тон зүб байhые ангиин тэмсэлэй мүнөө … ушар удха мүн лэ лаблан гэршэлнэ. Демократи… зорилгонуудай холбоон мүнөө сагта бүри нягта … Амгалан байдалай, демократиин, национальна …хын түлөө, социализмын түлөө тэмсэл—нэгэдхэ… таhаршагүй hалбаринуудынь болоно. Демократи…гонуудаа бэелүүлхын түлөө олониитын ябуулга …шэнэдхэлгын хүдэлөөнэй оршом далайсые улам үр… улад зониие нэгэдхэхэ, хархис ябуулгын ба дай… эсэргүү добтолго хэхын тула шухала политиче… бүридүүлхэ арга олгоно. Империализмда эсэргүү … дайшалхы нэгэдэмэл фронт байгуулха арга нүхэ…гдоно.

…тэ коммунизм байгуулга, социалис хани нэгэдэлтэ … социализмые бэхижүүлгэ—дэлхэйн революци…й шухала хубинь болоно. Совет арад коммунис об… …бхаланта ордон тодхон байгуулхадаа, өөhэдын на…гонуудые шиидхэхэhээ гадна, мүн революцион… хүдэлөөнэй хүсые арьбадхан, үндэhэ hууриень …рнациональна уялгаяа дүүргэлсэнэ.

…Октябриин социалис революци дэлхэйн оршом соо … социализмда орохо үе сагай эхи табяа. Октябриин …, СССР-тэхи социализмын амжалтануудай нүлөөн … дэрдохи дайнай жэлнүүдтэ империализмын удар… бута сохиhоной ашаар бүхы дэлхэй дээрэхи со… улам ехээр урган бадараа, бүри бата бэхи бо… капитализмын байдал hуларан муудаа. Европын ба … оронуудта социалис революцинууд илан мандаа. … арадууд социализмын замда оронхой. Дэлхэйн со…лта—уласхоорондын пролетариадай үрэ, тэрэнэй … тэрэнэй омогорхол ба найдабари—мүндэлhэн ман… социалис байгуулалта 25 шахуу жэлэй турша соо …, хосорон hалажа байгаа капиталис байгуулал… бүлюу байhанаа хүн түрэлтэнэй бүхы үйлэ хэрэ… тодоруулан харуулаа. Дэлхэйн хүгжэлтэдэ марк… үзүүлдэг нүлөөн дэлхэйн социалис байгуулал… бэхижэhэнэй зэргээр бүри ехэ болоно, обществоёо … шэнэдхэн хубилгахын түлөө, коммунизмын түлөө …удай аша туhада бүхы арга боломжо ба уласхоо… байдал эрид шууд хубилна.

… замда ороhон оронуудай улам дүтэрхы болол… социалис байгуулалтын эмхидэл нэгэдэлэй бэхижэл…гэ—коммунис, хүдэлмэришэнэй партинуудай интернациональна уялга болоно. Засаг түрые ээлэн абаад байхадаа, нийтын «үйлэдбэриин янза түхэлые национальна, интернациональна ёhоор таараадуулан хүгжөөхэ» ябадал туйлаха ёhотойт гэжэ хүдэлмэришэдтэ Маркс захиhан юм. (Зохёол, 17 т., 553 хууд.).

Социалис оронуудай аха дүү ёhоной харилсаа холбоон материальна нөөсэеэ тон ашагтайгаар хэрэглэлгэдэ, үйлэдбэриин хүсэ хүгжөөлгэдэ туhа дүхэм болоно. Социалис байгуулалта экономическа хүгжэлтын эршэ хүсэнэй талаар капиталис дэлхэйе ехээр ахижа, дэлхэйн промышленна үйлэдбэриие арьбадхалгада өөрынгөө хубиие таhалгаряагүй нэмээгээ, капитализмын хүсые ехээр hулаpуулаа, хүгжэжэ байгаа оронуудые дээрмэдэдэг империалис ёhо гуримые hандарган задагайруулаа. Бүхы оронуудай түрүү хүдэлмэришэдэй социалис хүдэлөөн ба национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөн социалис республиканuудые тойрожо бүлэглэн нэгэдхэ гэhэн Ленинэй заабариин үнэн зүбые түүхэдэхи бодото байдал лаблан гэршэлнэ. Социалис оронууд хадаа социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын замаар дабшагша шэнэ гүрэнүүдэй найдамтай хамгаалагшань болоно. Эдэ оронууд тус гүрэнүүдтэ экономическа, эрдэм ба техникын талаар үргэн ехэ туhаламжа үзүүлнэ, өөhэдын национальна хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэдэнь туhална. Социалис оронуудай ба түрүү хараа бодолтой шэнэ гүрэнүүдэй хани харилсаан империализмын экономическа, политическэ зонхилолгын оршом хэмжээе нилээд ехээр хорооно, тиихэдэ социализмын суртал бодол Африка, Ази, Латиин Америкэ дотор улам ехээр дэлгэржэ байна.

Империалистнуудай эрлэг хархис, эзэрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү, бүхы түрүү, демократическа хэрэг хамгаалха, арадуудай үндэhэн аша туhые хамгаалха зорилготой социалис оронуудай үнэхөөр эб найрамдалта гадаадын политикань социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын горитой нүхэсэл болоно.

13. **Мүнөө үеын капиталис оронуудтахи хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн хэмжээлэшэгүйгөөр урганхай.** Хүн түрэлтэнэй дэбжэн хүгжэлгэ—хүдэлмэришэн ангиин гарта байна, энэ анги буржуазида эсэргүүсэн, хара маные саран гэрэлтүүлэгшэ наран мэтээр тэмсэнэ гэhэн Марксын үгэнүүд бодото дайшалхы удха шанартай болонхой.

Мүнөө үеын капитализм орёо, зүрилдөөтэ ушаралнуудтай юм, тиин эдэнь тэрэнэй юрэнхы кризисые улам саашадань гүнзэгырүүлнэ. Монополис буржуази экономикые гүрэнэй зүгhөө гуримшуулха, экономическа болон социальна талаар элдэб эсын арга бэдэрхэ баатай болоно.

Монополис капитализмын гүрэнэй-монополис капитализм боложо ургаха зайлашагүй шэглэлынь монополинуудай, буржуазин зонхилолгые нэгэдүүлэн, нэгэ механизм болгоhон ушар хүдэлмэришэн ангиин тэмсэлдэ шиидхэхы удха шанартай юм. Энээниие Ленин тодорхойлон заагаа hэн. Гүрэнэй-монополис капитализм монополинуудай баяжахын тулада, ажалшадые дээрмэдэхын, хүдэлмэришэнэй хүдэлөөе, национально-сүлөөрэлгын тэмсэлые дарахын тулада, эзэрхэг түримхэй дайнуудые үүдхэхын тулада ябуулга хэнэ. Энэнь капитализмын бүхы зүрилдөөнүүдые шангадхана. Мүнөө сагта США-гай, Англиин ба бусад хэдэ хэдэн капиталис оронуудай экономико горитой бэрхэшээл hандарал үзэжэ байна, тусхайлбал, валютно-финансова гуримай тон хурса кризис экээниень гэршэлнэ.

Монополис буржуази ажалые хүндэ хүшэр болгон, хүлhэншэ хүдэлмэришэдэй бар хүсэ, нервнэ системые үлүүсэ ехээр мүлжэн хэрэглэжэ, нэмэри үнын нормыень эгээл ехэ болгохые эрмэлзэнэ. Харин хүдэлмэришэд, өөрынгөө талаhаа, хододоо тад hөөргэ шэглэлтэйгээр тэмсэнэ гэжэ Маркс заагаа hэн. «Тэмсэжэ байгаа хоёр талын хүсэнүүдэй хубааран бүридэлгэ тухай асуудал эндэ гарана». (Зох. т. 16. 151 хууд.).

Дэлхэйн социалис байгуулалтын бии болоhон сагта, пролетариадай революционно хүдэлөөнhөө буржуазин айхань бүри ехэ болсжо байhан, харин ангиин тэмсэлэй бүри үргэн ехэ, шанга боложо байhан мүнөөнэй оршон байдалда хүдэлмэришэн анги ээзэд баяшуулhаа мэдээжэ буултануудые хүүлэхэ арга олоно.

Дэлхэйн социализмын амжалтанууд, капитализмын кризисэй гүнзэгырэлгэ, капиталай оронуудтахи демократическа хүдэлөөнэй хүгжэлтэ, коммунистнуудай нүлөөнэй шангадалга ангиин тэмсэлэй эрхэ байдалые хүдэлмэришэн ангиин аша туhада горитойхоноор хубилгаа гэбэл:

— мүнөө капиталис оронуудай пролетариадай тэмсэл дэлхэйн социалис байгуулалтын туйлалтануудтай тон нягта холбоотой;

— тус тус ээзэд баяшуул болон тэдэнэй нэгэдэлнүүдhээ гадна, буржуазна гүрэнэй өөрөө экономическа харилсаануудай талаарше пролетариадай сэхэ дайсаниинь болоод байhан, гүрэнэй-монополис капитализмын эрхэ байдалда, ажалшадай экономическа тэмсэл тэрэ гүрэндэ эсэргүү шэглүүлэгдэнэ;

— монополинуудай эзэрхэлгэ зонхилолгодо эсэргүүсэн тэмсэхэдээ, капиталис оронуудта туйлаhан демократическа эрхэнүүдээ хүдэлмэришэн ангиин хэрэглэхэ арга боломжонууд ехэ болоо;

— монополинуудай засагта эсэргүү, империалис правительствануудай эзэрхэг түримхэй, хархис хараа шугамда эсэргүү, демократи болон социальна хүгжэлтын түлөө хүдэлмэришэдэй, бүхы ажалшадай нийтэ-демократическа тэмсэл империалис буржуазин байдалые муудхана, монополидо эсэргүү үргэн ехэ фронт байгуулха ба социалис революциин илаха ябадал хүнгэдхэнэ;

— капитализмhаа социализмда орохо зайлашагүй эрхэ нүхэсэлнүүд улам ехээр урган гараа, социалис революциин хүсэн, зэбсэг, засаг түрые буляан абаха арга дүрэ, оншо түхэл баяжаа;

— коммунис партинуудай туг доро хүдэлмэришэдэй шэнэ шэнэ отрядууд жагсана, хүдэлмэришэн ангиин үнэнтэ ударидагшад—коммунистнуудай нэрэ хүндэнь бэхижэнэ.

Эдэ бүгэдэ хадаа капиталис оронуудтахи ангиин тэмсэлэй шэнэ шатын ерэжэ байhые гэршэлнэ, мүн ангиин тэмсэлэй бууража байhан тухай, капитализмын зүн дэгээн социализм болохо тухай социал-реформис баталамжын зүб бэшэ байhые элишэлэн харуулна.

Уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин амжалта туйлаха шухала арга нүхэсэлынь тэрэнэй зэргэнүүдэй нэгэдэл, жагсаал болоно. Хүдэлмэришэн ангиин эмхидхэлые hэндээлгэ имагтал империалис хархисуудта туhатай. Хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй эб эмхигүй байхые зонхилхы ангинуудай политическэ, үзэл сурталай туhамаршад, социал-демократиин, профсоюзуудай баруунай үзэлтэй ударидагшад хүсэнэ.

Уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй эсэслэн илахын тула шухала нүхэсэлынь юуб гэхэдэ, тэрэнэй бүхы отрядуудай нягта нэгэдэл, пролетарска интернационализмын гурим ёhонуудые шууд бэелүүлхэ хэрэг болоно. «Имагтал хүдэлмэришэн ангиин интернациональна холбоон тэрэнэй эсэслэн илаха ябадал хангажа шадаха юм» гэжэ Маркс hургана. (Зох. т. 16. 336 хууд.).

14. **Уласхоорондын пролетариадай революционно илалтын, марксизм-ленинизмын үзэл суртал бэелүүлhэнэй ашаар арадуудые колониальна дарлалтаhаа сүлөөлхэ үе саг ерээ.** Национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнтэй социалис революциин нэгэдэл бэелүүлхэ тухай Маркс—Энгельс—Ленинэй сурталые бодото дээрэнь бэелүүлhэн Агуухэ Октябриин илалтын hүүлээр империализмын колониальна ёhо гуримай кризис эхилhэн юм. СССР-тэхи национальна асуудал марксизм-ленинизмын хуули ёhонуудай үндэhөөр амжалтатай зүбөөр шиидхэhэн ушар колониальна, дулдыданги оронуудай арадуудай сүлөөрэлгын тэмсэлдэ шэнэ түлхисэ үгөө. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда СССР-эй илаhан, социализмын дэлхэйн байгуулалтын бии болоhон ушар энэ тэмсэлдэ аятай hайн оршон байдал хангаа. Национально-сүлөөрэлгын революцинуудай сохилто доро империализмын колониальна ёhо гурим бутаран унаа. Уласхоорондын пролетариадай шэнэ отряд—сүлөөрhэн гүрэнүүдэй залуу хүдэлмэришэн анги дэлхэйн оршомдо гараа. Национально-сүлөөрэлгын революцинуудай гол сохилто империализмда, неоколониализмда эсэргүү шэглүүлэгдэнэ.

Национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй гол дайсаниинь империализм, нэн түрүүн США-гай империализм, байгаа, байнашье. Империализм болбол национальна шэнэ гүрэнүүдые капиталис ажахын гурим соо адли тэгшэ эрхэгүй байлгаха, арадуудай революционно хүдэлөө зогсоохо, hандаргаха гэжэ оролдоно. США Вьетнамда хорото муухай дай хэжэ байна. Америкын эзэрхэг түримхэй добтолгодо эсэргүүсэн бодоhон вьетнам арадай тэмсэл хадаа эрхэ сүлөөгэй, бэеэ даанхай байхын түлөө тэмсэжэ байгаа арадай баатаршалгын, эрэлхэг зоригой, бата тэсэбэритэй байhанай гайхамшагта үльгэр жэшээ болоно. Советскэ Союз, бусад социалис оронууд үнэн зүб тэмсэлдэнь вьетнам арадта али бүхы туhа хүргэнэ.

Араб оронуудта эсэргүү Израилиин эзэрхэг түримхэй добтолго үүдхэhэн, дэмжэжэ байhан ушар, сүлөөрэлгын хүдэлөөе дарахэ зорилгоор Америкэ түбиин, Зүүн-Урда Азиин, Африкын оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ США-гай зүгhөө зэбсэгтэ хүсөөрөө хамааран оролго империализмын эзэрхэг түримхэй политикые элишэлэн харуулна.

Марксизм-ленинизмдэ үнэн коммунис, хүдэлмэришэнэй партинууд дарлагдажа байгаа арадуудта бэеэ даадаг байдал олгохын түлөө, колониализмые эсэслэн усадхахын түлөө хододоо шууд сэхээр тэмсэдэг юм. «Ондоо арадуудые дарладаг арад эрхэ сүлөөтэй байжа шадахагүй юм» гэhэн марксис лозунг коммунис хүдэлөөнэй программна эрилтэ болонхой.

Советскэ Союз, бусад социалис оронууд, мүнөө үе сагай бүхы түрүү хүсэнүүд колониализмые, неоколониализмые бүрин түгэс, эсэслэн усадхаха гэжэ оролдоно, империализмда эсэргүү, политическэ, экономическа талаараа бэеэ бүрин даадаг болохын түлөө тэмсэлдэнь национальна шэнэ гүрэнүүдые бүхы аргаар дэмжэнэ, национальна шэнэ гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгтэ империалистнуудай хамааралсалгые буруушаан тэмсэнэ.

Капиталис хүгжэлтын шатые алгад гаран, социальна хүгжэлтын замаар дабшаха арга боломжо хүгжэжэ байhан оронуудай үмэнэ нээгдэнэ. Сүлөөрhэн олон оронуудта социально-экономическа гүн ехэ хубилалтануудые хэхэ зорилго шиидхэлгэдэ хамаг хүсэниинь элсүүлэгдэнэ. Национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй зайлашагүй дүнгүүд гэбэл, Азиин, Африкын, Латиин Америкын олон оронуудай арадуудай социализм тээшэ бүри ехээр эрмэлзэдэг болоhон ябадал болоно. Национальна гүрэнүүдэй революционно-демократическа шэнэ партинуудай уласхоорондын хүдэлөөнтэй байгуулhан харилсаа холбоон улам бэхижэнэ, социализмын тала баридаг эдэ партинуудай зариманиинь ажалша олониитые дахуулжа ябаhан хүндэтэй хүсэн болонхой.

15. Мүнөө сагай коммунис партинууд—ажалшадай сүлөөрэлгын хүдэлөөе толгойлогшо хүдэлмэришэн ангиин дайшалхы манлай мүн. hүүлэй хэдэн арбаад жэлэй туршада революционно хүдэлөөн үнэхөөрөө бүхэдэлхэйн дэлисэтэй болонхой. Империализмда эсэргүү тэмсэлдээ угаа олон янзын хүсэнүүд, хүдэлөөнүүд нэгэ урасхал болон нэгэдхэ юм гэhэн Ленинэй угтуулан хэлэhэн сэсэн мэргэн үгэнүүд бэелжэ байна. Уласхоорондын коммунис хүдэлөөн түүхын талаар агуусхэ үүргэ дүүргэжэ, империализмда эсэргүүсэн тэмсэдэг бүхы отрядуудые элсүүлэн жагсаана, эмхидхэн нэгэдүүлнэ, нэгэ уг зорилго тээшэ залан ударидана. Дэлхэйн коммунис хүдэлөөн хадаа бүхэдэлхэйн революционно хүдэлөөнэй политическэ талаараа эмхидэhэн, хүтэлбэрилхы хүсэн, эгээн ехэ нүлөөтэй политическэ хүсэн, нийтын хүгжэлтын шухалын шухала нүхэсэл болоно. Коммунис партинууд пропаганда хэхэhээ гадна, мүн научна коммунизмын агууехэ үзэл сурталые бодото дээрэнь бэелүүлхэ шадабаритай байhанаа гэршэлэн харуулаа.

Үнэн зүб байhанаа, бата хүсэтэй байhанаа гэршэлhэн марксистско-ленинскэ hургаал өөрынгөө үзэл сурталай дайсадтай хэдэг эрид шууд тэмсэл соогуур хүгжэнэ, зоригжон хатуужана. Буржуази хадаа марксизм-ленинизмдэ эсэргүү нэгэшье бүтэн бүхэли хараа бодол табижа шадахагүй. Хархисуудай үзэл сурталаар тэмсэлдээ хэрэглэдэг гол зэбсэгынь антикоммунизм, социалис байгуулалтые, коммунис партинуудай политика болон уг зорилгые хардалга болоно. Гэбэшье олониитын дунда марксизм-ленинизмын үзэл сурталай дэлгэрэн мандалгые юуншье зогсоожо шадахагүй, революционно теориин шэнэдхэн хубилгагша хүсые юуншье hуларуулжа шадахагүй. Уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй ургалтада, тэрэнэй амжалтада империалис хархисуудай нэгэдэмэл хүсэн hаад хэжэ шадахагүй.

Социалис дэлхэйдэ марксистско-ленинскэ партинууд хүтэлбэрилхы, залан шэглүүлхы хүсэн болонхой. Эдэ партинууд социалис байгуулалтые хүтэлбэрилхэ, энээнэй юрэнхы хуули ёhонуудые оронуудайнгаа тодорхой эрхэ байдалда бодотоор хэрэглэхэ баян дүй дүршэлтэй болонхой.

Хүгжэнги капиталис оронуудтахи хүдэлмэришэн ангиие толгойлжо байhан коммунистнууд капиталис монополинуудай хуули засагта, зоргоороо бололгодонь эсэргүү, ажалшадые бүри ехээр мүлжэлгэдэ эсэргүү, гүрэнэй-монополис капитализмын бүхы гуримда эсэргүүгээр арад нийтын хүдэлөөе ударидана.

Колонинууд, колониальна шэнэ гүрэнүүдтэхи коммунистнууд национальна талаараа бүрин сүлөөрхын түлөө, империализмда эсэргүү, феодализмда эсэргүү демократическа революци шууд бэелүүлхын, эсэстэнь хүргэхын түлөө, эдэ оронуудые капиталисбэшэ замаар хүгжөөхын түлөө тэмсэнэ.

Капиталисбэшэ хүгжэлтын замда ороhон оронуудтахи коммунистнууд ажалша олониитын аша туhые харадаг демократическа партинуудтай, национальна буржуазин түрүү үзэл баримталдаг хубитайнь эдэбхитэйгээр харилсана. Харин капиталай нүлөөн доро ороhон оронуудта коммунистнуудай толгойлдог хүдэлмэришэн анги демократическа бусад хүсэнүүдтэй хамта империалис ёhоной дулдыдалгада эсэргүүсэн, нациингаа аша туhада урбадаг зонхилхы бүлэгүүдтэ эсэргүүсэн тэмсэнэ.

Хүдэлмэришэн ангиин, тэрэнэй коммунис манлайн интернациональна ёhоор hаналаа нэгэдэлгэ—дэлхэйн революционно хүдэлөөнэй хүгжэлтын зайлашагүй эрхэ нүхэсэл, шухалын шухала түшэг тулгуури мүн. Энээн тухай Маркс, Энгельс, Ленин ходо хэлэдэг бэлэй. Дэлхэйн коммунис хүдэлөөн эдэ захяануудые нангинаар дүүргэнэ. Коммунистнуудай уласхоорондын нэгэдэлые hандаралга хадаа дэлхэйн хүдэлмэришэн ангиин үмэнэ үйлэдэhэн хүшэр хүндэ гэмтэ ябадал болоно. Мао Цзэ-дунай бүлэг «зүүнэй» үгэнүүдээр халхабша хэжэ, ехэ яhатанай дээрэлхүү шовинизмые хүтэлбэри болгон, интернационализмын хуули ёhонуудые бүдүүлигээр эбдэнэ, марксистско-ленинскэ партинуудта эсэргүү ябуулга хэнэ, дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй зэргэдэ эб таhалха үйлэ хэрэг үүдхэнэ. Марксизмда эсэргүү «Мао Цзэ-дунай үзэл бодолоор» научна коммунизмые hэлгэн хубилгаха гэhэн Пекинэй хүтэлбэрилэгшэдэй hэдэлгые марксистнууд-ленинецүүд эрид шууд буруушаана.

Марксизм-ленинизмдэ, пролетарска интернационализмда үнэн байhандаа коммунис, хүдэлмэришэдэй партинууд хүсэтэй юм. Революционно теориин нангин сэбэр байлгые хамгаалха, марксизмда харша хараа бодолнуудтай тэмсэл гээшэ коммунис партинуудай үзэл сурталай шухалын шухала зорилго мүн.

Марксизм-ленинизмын агууехэ hургаал, тэрэнэй үзэл сурталай илан мандахын түлөө хамтын тэмсэл бүхы дэлхэйн коммунистнуудые нэгэдүүлнэ. Коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинууд империализмда эсэргүү, эб найрамдал, демократи болон социализмын түлөө тэмсэлэй нийтэ зорилгонуудта хабаатай тобшолол, сэгнэлтэнүүдые өөhэдынгөө зүблөөн дээрэ суг хамта тодорхойлоод, тэдэнээ хүтэлбэри болгоно.

Будапештдэ hаяхан болоhон 66 коммунис, хүдэлмэришэнэй партинуудай консультативна уулзалга хадаа коммунис, хүдэлмэришэнэй партинуудай Уласхоорондын шэнэ зүблөө 1968 оной ноябрь-декабрьда зарлахые шухала гэжэ мэдэрhэн байна. Зүблөөнэй зорилго—коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэл бэхижүүлхэ, империализмда эсэргүү, арадуудай национальна, социальна талаараа сүлөөрхын түлөө, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ социализмын, демократиин бүхы хүсэнүүдые жагсаалгада туhалха ябадал болоно.

Пролетарска интернационализмда үнэн байлга—марксистско-ленинскэ коммунис хүдэлөөнэй хуули ёhон мүн.

* * *

Дэлхэйн олониитын ухаан бодолой эгээн дээдэ туйлалта болгошо марксизм-ленинизм шүүмжэлхы, революционно, гүн ехэ үүсхэлэй шэнжэтэй юм. Энэмнай догмо бэшэ, хубилгашагүй дүримүүдэй суглуулбари бэшэ, харин ажал ябуулгын хүтэлбэри мүн. Революционно теориие саг үргэлжэ баяжуулжа байха, хуушарhан дүримүүдhээ хахасаха, хубилжа байhан бодото байдалда тааруу шэнэ дүрим заабари гаргаха гээшэ марксизмын шухалын шухала шэнжэ шанар болоно.

Маркс—Энгельс—Ленинэй бүхы hургаал хүгжэлтын сурталаар нэбтэрэнхэй. Энэ hургаал—хүгжэжэ байгаа бодото байдалые шэнжэлхэ, хубилган шэнэлхэ ёhото научна теори, үнэн зүб онол арга мүн.

Марксис теориин баталан зааhан замаар түүхын хүгжэлтэ зуу гаран жэлэй туршада дабшажа ябана. Түүхын шатын эрьесэ бүхэндэ марксизм улам шэнэ шэнэ илалтануудые туйладаг байгаа.

Үнэн байдал марксизмын талада, тиин тэрэ саашадааша илалта туйлажа, манай түби дэлхэй дээрэ коммунизмын бүрин түгэсөөр илаха сагые дүтэлүүлжэ байха.

КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институт

…ААР ЖАГСААХЫН, …ЭЛ ЯБУУЛГА …ЫН ТҮЛӨӨ

…й Генеральна …й онсо сесси

…ай бүхэдэлхэйн фе…ральна Соведэй сесси …а гурбадахи үдэрөө үр… түбинүүдэй орон бү…дуудай национальна …союзуудай уласхоо…дай түлөөлэгшэд үгэ …ы ажалшадай хүсэеэ … болгохо, Зүүн- Ур…рикан империализмын …эзэрхэг түримхэй поли… тэмсэлые нэгэдүүлэн … шухала гэжэ тэм…

…ФП-гэй Генеральна … Сайян үгэ хэлээ. …бүхэдэлхэйн федера… Соведэй онсо сесси … зорилгонуудаа дүүр…айгаа Вьетнамые дэм…ажалшадай бүри эдэб…хэ хүсэлэнтэй бай… гэжэ Луи Сайян тэм…

…люци, бүхы дэлхэйн …союзуудай гэшүүдтэ …тнамай баатарлиг … бэшэгые, Амери…Штадуудай ажалшадта … сесси нэгэн дуугаар …

(ТАСС).

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО

ХИЛЫН СААНАhАА

Вашингтондо зүблөөнүүд болоно

ВАШИНГТОН, апрелиин 10. (ТАСС). Америкын ниислэлдэ уулзалга, консультаци, зүблөөнүүд ходо боложо байна. Америкын правительствын хүтэлбэрилэгшэд ээлжээтэ зүблөөгөө США-гай президентын город шадарай байрада үсэгэлдэр үнгэргөө. Президент Джонсон, гүрэнэй секретарь Раск, оборонын министр Клиффорд, штабуудай начальнигуудай комитедэй түрүүлэгшэ генерал Уилер, Сайгонhоо ерэhэн Америкын элшэн сайд Банкер болон бусад тушаалтад энэ зүблөөндэ хабаадаба. Хэблэлэй мэдээсэhэнэй ёhоор, зүблөөнэй ехэнхи сагынь ДРВ-гэй шэнэ үүсхэлтэй дашарамдуулан Америкын дипломатиин баримталха зорилгонуудые зүбшэн хэлсэлгэндэ зорюулагдаа гэжэ багсаагдана.

Чилиин залуушуул бэлдэнэ

САНТЬЯГО. (ТАСС). Энэ жэлэй зун Болгариин ниислэлдэ болохоёо байhан залуушуулай бүхэдэлхэйн IX фестивальда хабаадалсаха бэлэдхэл Чилиин залуушуул эдэбхитэйгээр хэнэ. Энээнлэ бэлэдхэл хэхэ Национальна комитет орон доторнь байгуулагдаа. Чилиин ажалшадай нэгэдэмэл профсоюзна центрэй залуушуулай таhагай, Чилиин студентнүүдэй федерациин, коммунис залуушуулай союзай, радикальна залуушуулай союзай түлөөлэгшэд, тэрэшэлэн залуу артистнууд, уран зураашад, поэдүүд, журналистнууд, культура ба спортын ажал ябуулагшад комитедэй составта ороhон байна.

Дэлхэйн залуушуул болон студентнүүдэй болохоёо байгаа фестивалиин уг зорилгые бэлэдхэлэй комитет үргэнөөр тайлбарилжа ороо. Фестивалиин уряануудтай олон гоё hайхан плакадууд, соносхолнууд гаргагдана, Фестивальда бэлэдхэлэй ямараар хэгдэжэ байhан тухай бюллетеньнүүд нютагай хэблэлдэ бэлэдхэгдэжэ байнхай. Залуу артистнуудай конкурс энэ комитет соносхоо, тэрээндэ илагшад Чилиин делегациин составта орохо юм.

Тэмсэжэ байгаа вьетнам арадта туhаламжа болгон мүнгэ зөөри, эм дом суглуулха гээшэ фестивальда бэлдэхэ шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ комитет тоолоно. Эдэ мүнгэ зөөри Софидахи фестивалиин үедэ Вьетнамай делегацида дамжуулан үгтэхэ юм.

Урда Вьетнамдахи байлдаанууд

НЬЮ-ЙОРК, апрелиин 10. (ТАСС). США-гай сэрэгүүдые хангаха ехэ баазын байдаг Куиньон гэжэ портово городтохи американ казарманууд хударсүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүд үсэгэлдэр добтолоо. Энэ баазые хамгаалжа байhан американ подразделенинүүдые гранатомедуудаар, ондоошье буунуудаар буудаба. Энээнhээ боложо 45 хүн алуулаа, шархатаа гэжэ ЮПИ агентствын корреспондент Сайгонhоо мэдээсэнэ.

Меконгын адагтахи Чанок городой сэрэгэй аэродром мүн лэ буудагдажа, ехэхэн hандаралда ороо.

Сайгонhоо хойгуур 40 километр газарта байдаг 13-дахи стратегическэ автострадын хүүргые үгы хэхэ ябуулга урагшатайгаар үнгэрөө. Шоссе дээгүүр ябалга бүрин таhалданхай. Нянганга город шадар патриодууд сэрэгэй хэрэгсэл тээhэн поезд таhалаа.

АДВОКАДУУДАЙ ЗУУРШАЛГА БУРУУШААГДАА

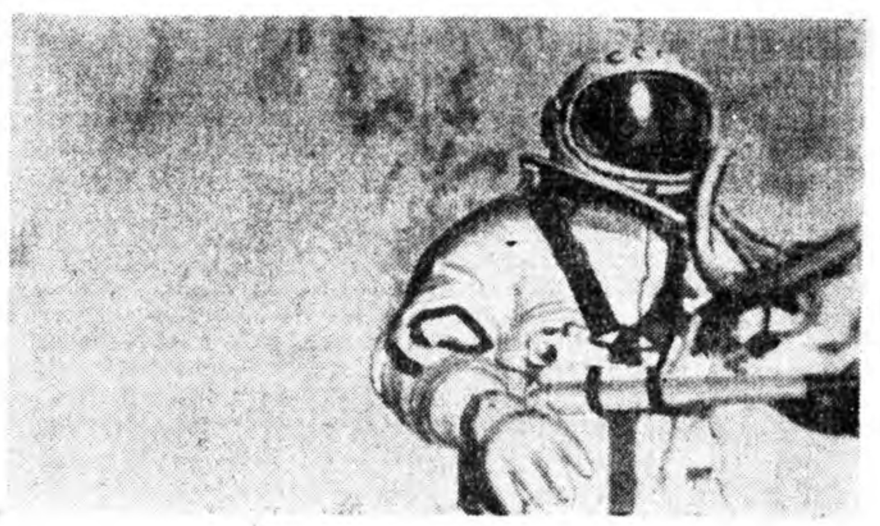
НЬЮ-ЙОРК, апрелиин 10. (ТАСС). Шэнэ Орлеанай (Луизиана штат) аралжаашан Клей Шоу гэгшын адвокадуудай зууршалгые Шэнэ Орлеанай окружной сүүд буруушааба. Президент Джон Кеннедиие алаха хорото үгэсэлгэдэ хабаадалсаа гэжэ гэмнэгдэhэн Шоу гэгшые ондоо городто сүүдлүүлхэ гэжэ үмэглөөшэдынь оролдоhон байна.

Клей Шоугой адвокадууд Луизиана штадай Верховно сүүлтэ хэрэг бариха hанаатай гэжэ «Нью Орлеанс стейтс айтем» газетэ мэдээсэнэ.

УРДА ВЬЕТНАМ. Арадай сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй нэгэ частьда митинг боложо байна. ВИА—ТАСС-ай фото.

Космонавт Алексей Леонов корабль сооhоо замбуулин худар гаража ябана. (Тэрэ үедэ абтаhан кинокадрнаа). ТАСС-ай фото.

ЗАМБУУЛИНАЙ ДАЙДА РУУ ДОБТОЛГО ҮРГЭЛЖЭЛЬӨӨР

Һүүлэй жэлнүүдтэ замбуулинай дайдые шэнжэлхэ, хэрэглэхэ талаар манай орондо хэгдэhэн хүдэлмэриин зарим дүнгүүдые Космонавтикын үдэрөөр дашарамдуулан гаргаха шухала болоно. Хэмэл одонуудые хэрэглэн, газар шадарай замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ, Үүрэй солбоние шэнжэлхэ, газарые тойроhон замда орёо нарин автомат оньhото түхеэрэлгэнүүдые туршан шалгаха, тэрэшэлэн арадай ажахын хэрэглэмжэдэ Газарые тойрон дабшадаг хэмэл одонуудые хэрэглэхэ талаар энэ үе соо эгээн лэ ехэ амжалтанууд туйлагдаа.

ГАЗАРЫЕ ТОЙРОН ДАБШАДАГ ХЭМЭЛ ОДОНУУД ЭРДЭМТЭДЭЙ ЗЭБСЭГ ХЭРЭГСЭЛНҮҮД БОЛОНО

Арадай ажахын туйлалтануудые харуулдаг выставкэ дээрэ «Космос» гэжэ тусхай павильон 1967 ондо нээгдээ hэн. Тэрэнэй экспозициин горитойхон хубинь газар шадарай замбуулинай дайдые шэнжэлдэг хэмэл одонуудта зорюулагдаhан байха юм.

Тэдэнэй олонхинь «Космос» гэжэ хэмэл одонууд болоно. 1967 ондо Советскэ Союз урда тээхи ямаршье жэлнүүдэйхиhээ олон, хамтадаа 61 «Космос» («Космос-138»-hаа «Космос-198» хүрэтэр) гэжэ хэмэл одонуудые замда гаргаа. 1967 ондо манай орон Холбоото Штадуудhаа hураггүй олон хэмэл одонууд болон автоматическа станцинуудые (66:56) табяа, тиихэдэ совет онгосонуудай диилэнхи олонхинь «Космос» гэжэ хэмэл одонууд байhан юм. Эдэ хэмэл одонуудай дүүргэхэ научна зорилгонуудынь угаа олон янзын юм. ВДНХ-гай «Космос» гэжэ павильон соо табигдаhан «Космос» гэжэ хэмэл одонуудые тооложо үзэхэдөө, энээн тухай үнэмшэжэ болохо байна.

«Космос» гэжэ хэмэл одонууд Газарай суранзата полиие ба радиционно бүhэлүүрые, агаарай дээдэ талын үеын хэр үдхэн байhые, ионосферын шэнжые, наранай туяаталгые (жэшээлхэдэ, 1967 ондо табигдаhан «Космос-166»), замбуулинай туяануудые, метеоритна бодосуудые болон бусад олон юумэнүүдые шэнжэлдэг. «Космос» гэжэ хэмэл одонуудаар биологическа туршалганууд хэгдэдэг («Космос-110» гэжэ хэмэл одон дээрэ Ветерок ба Уголёк гэжэ нохойнууд удаан саг соо замбуулинай ниидэлгэнүүдые хээ), мүн орёо нарин түхеэрэлгэнүүд (жэшээлхэдэ, «Космос-97» дээрэ квантова генератор) туршагдаhан байха юм. Автоматическа хэмэл одонууд зорюута түхеэрэгдэhэн самолёдууд, бүмбэгэзондонууд, дээгүүр ниидэдэг ракетэнүүд шэнги эрдэмтэдэй юрын зэбсэг хэрэгсэлнүүд болонхой. «Космос» гэжэ хэмэл одонууд ямар нэгэн шэнжэлэлгэ хэхэ шухала болоходонь табигдадаг: шэнжэлэлгэнүүдэй үргэдхэгдэхэ тудам хэмэл одонууд бүри олоор табигдадаг.

Элдэб олон янзын зорилгонуудай табигдадаг, тэрээн дээрэhээ «Космос» гэжэ хэмэл одонуудай байгууламжын олон ондоо янзатай байдагшье hаань, эдэ хэмэл одонууд түгэлдэр аппарадууд болоно. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, элдэб олон янзын зорилгонуудые дүүргэдэг хэмэл одонууд аб адли түхэлэй оньhон түхеэрэлгэнүүдээр хангагдажа шадаха байна. Энэ хадаа совет мэргэжэлтэдэй угаа шухала туйлалтань болоно.

СОВЕТ СТАНЦИ—ҮҮРЭЙ СОЛЬБОН ДЭЭРЭ

Энэ хадаа хүнэй ухаан бодолоор, эрдэмтэдэй шууд зоримгой hанал бодолоор, конструкторнуудай оюун бэлигээр омогорхуулха ушарнуудай нэгэн болоно. Газар дээрэ, манай орондо бүтээгдэhэн «Венера-4» гэжэ замбуулинай аппарат ондоо планетын атмосферэ руу аалинаар орожо, нюруу дээрэнь дорьбоогүй зөөлэнөөр буугаа. Буулгын үедэ «Венера-4» гэжэ онгосын приборнуудынь атмосферые шэнжэлээд, тэдэ мэдээнүүдээ Газарта дамжуулhан байха юм. 1967 он хүрэтэр нимэ ушар космонавтикада үшөө үзэгдөөгүй байгаа бшуу. Энэ жэлдэ «замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ» талаар бусад олон ушарнуудай болоогүй hаань, урдахи жэлэй «Һарын жэл» гэжэ нэрлэгдэhэн шэнгеэр энэ жэлые «Үүрэй солбоной жэл» гэжэ яhала нэрлэжэ болохоор байгаа.

Замбуулинай ниидэлгэ шэнги, заримдаа нимэ ниидэлгэhээ бүришье «бэрхэтэй» эрхэ байдалда станциие газар дээрэ али бүхы талаhаань удаан саг соо туршалга «Венера-4» станциин амжалтатайгаар ниидэлгые хангаhан байна. Үүрэй солбоной атмосферын ехэ даралта, угаа халуун температурада дайралдабашье, табигдаhан аппарат тэрэниие тэсэжэ, час хахадай турша соо хэhэн шэнжэлэлгэнүүдэйнгээ үрэ дүнгүүдые дамжуулдаг байгаа. Станциин угаа холо байhан дээрэhээ тэрэнэй дамжуулhан мэдээнүүд таба минута шахуу боложо Газарта хүрэжэ ерэдэг байгаа hэн.

«Венера-4» гэжэ автоматическа станциhаа угаа шухаг шухала мэдээнүүд абтаа. «Венера-4» станциин ниидэлгэ Үүрэй солбоной атмосферэ тушаа зарим асуудалнуудые элирүүлхэ арга олгоошье hаа, бүри ехэ шэнэ асуудалнуудые табиhан байна. Наукада шэнэ ехэ нээлтэнүүдэй хэгдэхэ тудам нимэ ушар тохёолдодог байна бшуу. «Венера-4» станциин нээhэн нээлтэнүүдэй hүүлээр, тусхайлбал Үүрэй солбоной атмосферэ соо ямар нэгэн хэмжээнэй азот бии гү гэhэн асуудал гараhан байна. Хэрбээ азодой оройдоо үгы байгаа hаань, планетэ дээрэ ажамидарал байжа шадаха гээшэ гү, юуб гэхэдэ, Газар дээрэ амиды амитанай байхын тулада азот шухала болодог ха юм?

«Венера-4» станциин бууhанай hүүлээр, нүгөөдэ үдэрынь американ «Маринер-5» гэжэ замбуулинай онгосо Үүрэй солбонhоо 4000 тухай километртэ дүтүүр ниидэжэ гараhан байна. Зүгөөр энэ аппарат планетын атмосферые сэхэ хэмжэхэ, тэрээн дээрэ бууха зорилготой байгаагүй юм. Тэрэ хадаа хэдэн мянган километрhээ планетын атмосферые ажаглан шэнжэлhэн байна. Тэрэнэй мэдээнүүд «Венера-4» гэжэ автоматическа станциин абаhан мэдээнүүдые гол түлэб лаблажа үгөө. Зүгөөр холоhоо хэмжэлгэ «Венера-4» станциин хэhэн сэхэ хэмжэлгэтэй тэнсүү байжа шадахагүй бшуу.

АВТОМАДУУДЫЕ ХОЛЬБОЛГО

Газар шадарай замда орёо нарин автоматическа оньhон түхеэрэлгэнүүдые туршан нарижуулха талаар 1967 ондо горитой амжалтанууд туйлагдаа гэжэ хэлэгдэхэдээ, совет «Космос-186» ба «Космос-188» гэжэ хэмэл одонуудые ниидэжэ ябаhан замдань автоматическа аргаар холболго хамагай түрүүндэ хараада абтаhан байна. Автоматическа аргаар холболго манай орондо, хилын саанахи мэргэжэлтэдэй зүгhөө эгээн лэ үндэр сэгнэлтэ абаhан байха юм.

Автоматическа аргаар холболго хүнэй хабаадалгатайгаар энээниие бэелүүлhэндэ орходоо hураггүй орёо. Космонавтын дүүргэхэ үүргын заримыень автомадуудта найдаха арга олдоhон байна. Энэ хадаа техникын гайхамшагта илалта, хамагай түрүүндэ космонавтнуудай өөhэдынь илалта болоно. Хэрбээ замбуулинай замда ябахадаа ойртолсон холболдолгые автомадуудай найдамтайгаар дүүргэжэ шадаха байгаа hаань, зам дээрэ хабсаралгануудые хэхэ, зам дээрэhээ саашадаа ниидэхэ, замдаа аварида ороhон космонавтнуудые бусааха, бусад ябуулгануудые хэхээр хараалhан ерээдүйн ниидэлгэнүүдые хүнгэдхэжэ үгэхэ байна. Хэдэ хэдэн зорилгонуудые дүүргэхын тулада космонавтнуудай hуужа ябаhан онгосонуудые эльгээхын орондо космонавтнуудгүй онгосонуудые эльгээжэ болохо байна. Автоматическа аргаар холболго нимэ булюу hайн, эгээл тиимэhээ «Космос-186» ба «Космос-188» гэжэ станцинуудай ниидэлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдаhан байна бшуу.

ХЭМЭЛ ОДОНУУД ХҮНҮҮДТЭ АЛБА ХЭНЭ

СССР-эй арадай ажахыда Газарые тойрон дабшадаг хэмэл одонуудые хэрэглэхэ талаар үнгэрэгшэ жэлдэ горитой амжалтанууд туйлагдаа. Бүхы арадай ажахыда, мүн хүнүүдэй ажаhуудалда шухала нүхэсэл болохо үгэhэн хэмэл одонууд бүтээгдээ. Энэ хадаа замбуулинай дайдые шэнжэлэн мэдэхэ, хэрэглэхэ талаар хэгдэдэг хүдэлмэриин бодото аша туhые үнэмшэсэтэйгөөр гэршэлнэ, замбуулинай дайдые шэнжэлэлгэ али болохоор хүгжөөхэ хараа шэглэлые манай ороной баримталдаг байhанай ашатай туhатай байhые харуулна. Эдэ бүхы хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые сэхэ хэрэглэлгын жэшээ боложо үгэнэ.

1967 ондо СССР-тэ «Метеор» гэжэ туршалгын метеорологическа оньhон түхеэрэлгэ бүтээгдээ hэн. Энэ талаар түрүүшээр «Космос-144» ба «Космос-156» гэжэ метеорологическа хэмэл одонууд хэрэглэгдэдэг байгаа. Хожомынь «Космос-184» болон «Космос-206» гэжэ хэмэл одонууд хэрэглэгдэдэг болоо. Хэмэл одонуудhаа үүлэнэй хүреэ тухай телевизорээр дамжуулагдаhан түхэл маягтай мэдээнүүд, инфракрасна ба актинометрическэ аппаратурануудай мэдээнүүд манай орон доторхи сагай уларилые богонихон ба удаан болзор соо тодорхойлолгын үедэ хараада абтадаг байна. Уласхоорондын хэлсээнүүдэй ёhоор тусхай хэлхеэ холбоогоор дамжуулан, СССР-эй ба США-гай эрдэмтэд метеорологическа хэмэл одонуудhаа абтаhан мэдээсэлнүүдые бэе бэедээ дуулгалсажа байдаг. «Метеор» гэжэ хэмэл одонуудhаа абтаhан зурагууд угаа ехэ hонирхолтой. Эдэ зурагуудhаа дүрсэлтэй, мүн дүрсэл багатайшье ажаглагша тропическа hалхи шуурганнуудай, бусад метеорологическа hүртэ үзэгдэлнүүдэй болохоёо байhые ойлгон хаража шадаха байна. Энээниие хаhа саг соонь урид дуулгаха гээшэ суднануудта, самолёдуудта, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ (тобшоор хэлэбэл, бултанда) угаа шухала удха шанартай. Метеорологическа хэмэл одонуудай бии болохын урда тээ метеорологиин нимэ «ушарнууд» тухай hанаандаашье оруулхань бэрхэтэй байгаа бшуу. «Метеор» гэжэ хэмэл одонууд сагай уларилые үнэхөөрөөл хаhа саг соонь, хаа хаанагүй хүсэдөөр ажаглаха арга олгоно.

1967 ондо замбуулинай хэлхеэ холбоо байгуулха талаар гайхамшагта ушар болоо: газар дээрэхи «Орбита» гэжэ хүлеэн абалгын станцинуудые хэрэглэдэг «Молния-1» гэжэ хэлхеэ холбооной хэмэл одонууд байгуулагдаа. 1967 ондо «Молния-1» гэжэ гурбан хэмэл одон замда гаргагдаа. 1967 оной эсэс хүрэтэр Советскэ Союзай газар дээрэ «Орбита» гэжэ газар дээрэхи хори гаран станци ашаглалгада үгтөө. Хэмэл одонуудаар дамжуулагдадаг саг үргэлжын харилсаа холбоон бии болоо. Советскэ Союзай холын олон районуудай хүн зон Октябриин 50 жэлэй ойн урда тээ Москваhаа Центральна телевидениин дамжуулгануудые хараха аргатай болоо.

Космонавтикын талаар 1967 ондо туйлагдаhан гол үрэ дүнгүүд нимэл даа. 1968 ондо совет космонавтика илалта түгэс дабшалгаяа үргэлжэлүүлжэ, бүри ехэ шэнэ амжалтануудые туйлаха байhанинь сохомтой.

Юрий МАРИНИН,
АПН-эй научна шэнжэлэгшэ.

ТҮРҮҮШЫН, ТҮРҮҮШЫН, ТҮРҮҮШЫН

Замбуулинай нюусые таахэ, мэдэхэ агууехэ хэрэгтэ совет арад жэл бүри хубита нэмэрээ тон ехээр оруулна. Юртэмсэнүүд хоорондын хизаар дайдые шэнжэлхэ талаар совет хүнүүдэй туйлаhан туйлалтануудай заримые дурдабал нимэ:

Дэлхэйе тойрон ниидэхэ **түрүүшын** хэмэл одон манhаа табигдаhан;

Замбуулинай дайда руу дэгдээгшэ одон онгосо манайда анха **түрүүн** газар дээрэ буулгагдаhан;

Совет космонавт эгээн **түрүүн** дэлхэйн бүмбэрсэгые тойрон ниидэжэ, замбуулинай зам нээhэн;

Совет эхэнэр космонавт замбуулин хизаар дайда соогуур хамагhаа **түрүүн** ниидэhэн;

Замбуулинай экипаж хамагhаа **түрүүн** манhаа ниидэhэн;

Совет хүн бултанhаа **түрүүн** одон онгосоhоо гаража, Замбуулин соогуур алхалhан;

Һара дээрэ **түрүүшын** совет вымпел абаашагдажа буулгагдаhан;

Һарын ара талын зурагые **түрүүшынхеэ** буулган абтаhан;

Һара дээрэ совет автоматстанци анха **түрүүн** буулгагдаhан;

Ондоо планетэдэ — Үүрэй солбондо совет замбуулинай станци бултанhаа **түрүүлжэ** буулгагдаhан.

Замбуулиниие шэнжэлгын талаар Совет ороной туйлаhан илалта амжалтанууд хадаа совет экономико, эрдэм, техникэ, болон соёлой хүсэн түгэлдэрөөр хүгжөөгдэhэнэй аша үрэ мүн.

ХЭЗЭЭДЭШЬЕ МАРТАХАГҮ...

Юрын лэ нарата үглөөгүүр бэлэй. Ногоон сайгаа бушуухан hоросогоогоод, лекцидээ ошохоо түхеэржэ байтарни, коридор соо түрисэлдөөн гэнтэ гараад, «Ура-а, молодец!» гэhэн оог хашхараан дуулдаадхиба. Юунэйшье боложо байhые даб дээрэ ойлгобогүйб. Тиигэжэ байтарни сугтаа hурадаг нютагайм хүбүүд гүйн ороод:

— Һээ-е, дуулаа hэн гүш? Юрий Гагарин бүмбэрсэг дэлхэйе оройдоо нэгэ часай туршада тойрожо ерээл. Эрдэм наука гээшэмнай үнэхөөрөөшье гайтай байна даа, —гэжэ мэдүүлбэ.

— Юугээ хэлэнэ гээшэбта юрэдөө! Самолёдоор тойрожо ерээ гү?—гэжэ би гайхабаб.

Иигэжэ дуугархадам, нютагаймни хүбүүд урдаhаам бэлтысэ хараад, абяагүй зогсобо. Зорёолно гэжэ hанаа ха. Зорёолхошье шалтагаан намда тиихэдэ байгаагүй, харин үнөөхи Христофор Колумбын бүмбэрсэг дэлхэйе тойроhон аяншалга тархидам ороод hалахагүй юм.

— Циолковский, Эйнштейн, Курчатов... Атом, ураан! Ойлгохо хэрэгтэй!—гэжэ хос байтар дуугараад, шүрбэhэлиг хобшогор бэетэй нютагайм хүбүүн үнөөхи булан соохи динамигыем дуугаргажархиба.

Шэхээ hула табяад, үетэн нүхэдөө шарайшалан байжа шагнанаб. Юрий Гагарин тухай мэдээн тэрэ дары дуулдабагүй, харин хүгжэмэй иргуу аялга таhалгыемнай дүүргэнэ. Тиигэжэ байтарнай бултанда мэдээжэ Левитанай бүдүүн хоолой соностоод, Юрий Алексеевич Гагаринай бүмбэрсэг дэлхэйе тойрожо ерэhэн тухай ТАСС-ай мэдээсэлые үшөө дахин дуулгажархиба.

— Нимэ түбшэн аалинаар ябахаа, нүхэр, саашадаа болил даа. Хэдышье хирэндэ hэргэгээр унтаха, хаанашье хада үрдихэ хэрэгтэй бшуу. Үе сагнай нимэ ха юм,—гэжэ нүгөөдэ нүхэрни баруун гарайнгаа долёобор хургые урагшань ёдойлгон байжа дээрэлхэбэ.

Яахабши, хүн бүхэн онсо өөрын дутагдалтай байдаг шуу. Абяагүйхэн хубсалаад газаашаа гарахадамнай, хүнүүд бултадаа омог дорюун, хайшаашьеб яраhан хэбэртэй алхалалдана. Үйлсөөр ябаашадшье, мүн автобус, трамвай, троллейбус, метро соогуур түрисэлдэн байжа hүндэлөөшэдшье: «Гагарин, замбуулин, космос!» гэжэ хэлсэхэ юм.

Юрын лэ нарата үглөөгүүр бэлэй. Теэд энэ үглөөгүүр (Москвагай сагаар) тоогүй олон хэлэн дээрэ түрүүшын космонавт Юрий Алексеевич Гагаринине хэды дахин магтан дурдаа, омогорхон хэлээ гээшэб! Тиихэдэ Москвагай Горькиин нэрэмжэтэ литинститутдай нэгэ курсада сугтаа hуража байhан Буряадай гурбан хүбүүд («Гурбалдайн гурбан сэсэн» гэжэ үетэн нүхэднай шоглон хэлсэгшэ бэлэй) жэнхэни буряад хэлэн дээрэ Ю. А. Гагарин тухай баясан хөөрэлдэжэ, хүн зоной урасхал соо холисолдон, Москвагай түб хүрэhэнөө мэдэнгүй хүрөө бэлэйбди.

Пушкинай талмай дээрэ, «Известия» газетын, «Центральный» гэжэ кинотеатрай хажууда, Тверской сэсэрлиг соошье хүнүүд олон сугларанхай, «Космос, Ю. А. Гагарин» тухай хэлсэжэ, гайхалдаха юм. Лекцинүүдшье шууяатайгаар үнгэрбэ. КПСС-эй түүхын багша, түүхын эрдэмэй доктор М. А. Ноdолагин «Сталинград шадархи үсэл шанга тулалдаан» тухай хөөрэхэ түсэбтэй аад, hонюуша студентнэр дэлхэйн түрүүшын космонавт тухай, мүн тэрэнэй гэр бүлэ тухай hуража hалабагүй. Хэрбээ «Агуу Волгын эрьедэ оршодог Сталинград хотые алуурша фашистнарhаа сүлөөлжэ шадаагүй hаамнай, ойлгоорройгты (эгээл энэ үедэ багшамнай бүри эршэтэй боложо, баруун гараа зангидаа бэлэй), таанар мүнөө эндэ hуухагүй, Ю. А. Гагариншье дэлхэйе тойрожо ерэхэгүй hэн. Теэд бидэ Октябриин галта дүлэн соогуур олдоhон эрхэ сүлөөгөө, нарата hайхан Совет ороноо хамгаалхын тула ами наhаа хайрлангүй сохилдожо гараабди... Нүхэд, hурахал хэрэгтэй!» гэжэ хэлэхэдэнь, бидэ бултааран дуугай болобобди.

Хэшээлэй hүүлээр гэртээ ошохоо ярабагүйбди. ТАСС-ай, АПН-эй байшангай, мүн «Известия» газетын хажуудахи үзэсхэлэнтэ гоё фото-витринэнүүд шэнэлэгдээд, дэлхэйн түрүүшын космонавт Юрий Алексеевич Гагаринай ажабайдал, гэр бүлые харуулhан зурагууд москвагайхидые hонирхуулба. Бидэшье фото-витринэнүүдые hонирхон хаража, Юрий Алексеевичэй тон юрын, аяллар зөөлэн абари зантай, зориг эрмэлзэлгэтэй байhые абаhаар ойлгоо hэмди.

Гэбэшье амиды космонавтые хараhайб, үгэ хүүрыень шагнаhайб гэhэн хүсэл амар hуулгабагүй. Уданшьегүй Ю. А. Гагаринтай уулзаха, нюур шарайень адаглан шэртэхэ үдэр хүрэжэ ерэбэ.

Тэрэ үдэр институтдамнай хэшээл хүсэд болобогүй. Хоёр «Экспресс» автобус институдай газаа зогсоод, hонюуша студентнэр түрисэлдэн оробо. Юрий Алексеевич хэды үдэр амарhанай удаа Москва ниидэжэ ерэхэ, москвагайхидтай уулзаха түсэбтэй байhан. Доогуур дуулахадам, Внукова аэропортдо хүн зон айхабтар олоор ошоо, дэлхэйн түрүүшын космонавтые дүтэ хаража бирагдахагүй гэжэ зариман хэлсэбэ. Тиишэ ошолсоо hаа, Улаан талмай дээрэ болохо баярай ёhололые хаража үрдихэгүй байгааб. Тиимэhээ түрисэлдэжэ байhан студентнэрэй хоорондуур шурган ороод, Тверскойн сэсэрлиг уруу харайжа, Горькиин гудамжада гарабаб. Москвагай түб—Горькиин гудамжаар хүн зон олон, бултадаа Улаан талмай тээшэ ярана. Дэлхэйн зүг бүхэнэй хүнүүд энээ бии хэбэртэй. Захагүй олон угсаатанай хэлэн холисолдожо, «Улаан талмай, Мавзолей, Ленин» гэhэн үгэнүүд ганса эли тодоор талмай дээгүүр дуулдаба. «Националь» гостиницада хүрөөдүйхэн ябатарнай, «ТУ-104» самолёт Кремль дээгүүр ниидэжэ, Внукова аэропорт тээшэ сэхэ шэглэбэ. Агаарай асари томо кораблиин хоёр талада, хойнонь шуран хурдан реактивна истребительнүүд үдэшэн ниидэнэ. Дэлхэйн түрүүшын космонавт Ю. А. Гагарин Внукова ... бууханъ. Уданшьегүй ... хэл байха» гэhэн хүү... рашаба.

Вертолёт Кремль ... дахин эрьелдэhэнэй ... киин гудамжаар үй... ной дээхэнүүр нии... тэбхэрхэн саарhану... хиба. Саhан мэтэ ар... hан саарhахануудые ... абалсахаяа гүйжэ ябу... ном ябаhан хүн hүеы... хээд, баруун хүлэйм ... таршаба. Тэрэнээ hөө... хашье сүлөөгүй зүүн ... ряад, хүнүүдэй хоор... ган гүйбэб. Дэмы тур... Вертолёдhоо хаягдаhан ... нууд миин лэ юумэн ... Ю. А. Гагаринай дүрэ... байгаа бшуу.

Космонавтын ерэх... Улаан Талмай дээрэ ... Буурал сагаан морида... жэ унаhан хүнүү... зогсобо. Зарим шура... тэрэ номгон дару мо... дэhэн доогуур шургаа... ба. Яахаб, хүн бүхэн ... дэлхэйн нангин газар ... Мавзолейн ойро байга... навтые харахаа эрмэл...

Уданшьегүй нээмэл ... шина соо зогсоhон кос... ной дундуур үнгэрбэ ... сэсэгүүд... Энеэбхилэ... дэр зөөлэн харасыень ... мэлзэлээр дүүрэн шаг... хала үнэхөөрөөшье тон ... эрэлхэг совет хүбүү ... мээр бэлэй. Парти, ... ствын хүтэлбэрилэгшэ... до зогсожо байхыень ... мүн бүмбэрсэг дэлхэй... ниидэжэ ерэhэн туха... хыень шагнахадаа үнэ... hөө баясамаар, омогор... лэй.

Москвагайхидтай ... хэйн түрүүшын косм... Гагаринай баяр ёhол... гада байhанаа би ... мартахагүйб.

М. ОСО...
журн...

ГАГАРИНАЙ ХЭРЭГЫЕ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛХЭЛ...

РЕПОРТАЖ

Ехэ ехэ hайндэрнүүдтэ зорюулагдаhан Улаан-Үдэ хотын ажалшадай жагсаалда хабаадалсаhан нүхэд Ленинэй нэрэмжэтэ гол гудамжые үгсэжэ, Советүүдэй талмай дээрэ гарахадаа, тэндэхи сэсэрлиг сооhоо шэнгэхэн утаhгаар hүүл татаhан бишыхан ракетэнүүдэй шанха дээшээ зурэлзан табигдажа байхые hонирхон хараhан байха. Тэрэ хадаа эдир техникүүдэй республикын станциинхид өөhэдынгөө бүтээhэн ракетэнүүдые ниидхүүлжэ байhан юм.

Эдир техникүүдэй республикын станцида эмхидхэгдэhэн кружогуудта Улаан-Үдэ хотын hургуулинуудай hурагшад олоороо хабаадалсажа, техникын талаар бэлиг шадабаряа хүгжөөхэ ехэ арга боломжотой.

Авиамоделистнүүдые бага авиацинхид гэжэ нэрлэдэг. Үнэхөөрөөшье эдир наhанhаа планер болон самолёдуудай багахан моделнүүдые өөhэдынгөө гараар дархалжа ниидхүүлдэг, тэрэ ажалдаа омогорхон шунажа оролдодог үхибүүд авиацида эхин алхамаа хэдэг ёhотой. Эдир техникүүдэй станцидахи авиамодельнэ кружок хоёр бүлэг боложо хубаардаг. Нэгэдэхи бүлэгтэнь дүрбэдэхиhөө эхилээд долоодохи класс хүрэтэр hурагшад хабаадалсадаг. Тиихэдэ наймадахи класс hаа эхилээд арбадахиинхид хүрэтэрөө хоёрдохи, ахалагша бүлэгтэ оролсожо, Алексей Алексеевич Матафоновой ударидалга доро спортивна, транспортна, пассажирска болон сэрэгэй самолёдуудай моделнүүдые дархалан ниидхүүлжэ мүрысэдэг юм.

Бидэнэр Космонавтикын үдэрэй урда тээхэнэ эдир авиамоделистнүүдэй кружогой нэгэдэхи бүлэгтэ ошоhон байнабди. Энэ бүлэгые эдир техникүүдэй станциин директор Вениамин Михайлович Тюменцев хүтэлбэрилдэг байна.

...Шэрын болон сабуугай үнэрөөр хангалтаhан таhалга соо арбаад эдиршүүд сүлөө забдагүй ажаллана.

— Капсулайн диаметр хэды бэлэй?.. Стабилизаторнуудаа бэлдэ...

— Юра, фермэнүүдээ асарал даа,—гэhэн үгэнүүд соностоно.

— «Долоо дахин хэмжэжэ, нэгэ удаа отолхо» гээшые бү мартая, нүхэд—гээд Вениамин Михайлович хүбүүдэй хэжэ, урлажа байгаа юумэнүүдые анхаралтайгаар шалгаха зуураа ажаглалта хэнэ. Тэдэнэйнь нэгэ зариман тусхай хэбээр картон саарhа зүйжэ, цилиндрэй түхэлтэй нарибтар детальнуудые бүтээнэ, нүгөөдүүлынь шобхо оройнуудые таарууулжа, hэрбээнүүдые хононо, харин бинрэнүүдые бариhан бэшэнэйнь үнгэнүүдые таарал дуулан будаад, шэрдээдхихэдэ, ёhотойл гэгээн шэнэхэн ракетэнүүд ялалзан байха юм. Эдэ хадаа дээрэ дурсагдагша кружогой эдир ракетчигүүд Космонавтикын үдэртэ зорюулагдаhан мүрысөөндэ бэлдэжэ байна гээшэ.

Тэдэнэрэй энэ мүнөө дархалжа байгаа ракетэнүүд тусхай зарядтайнууд юм. Тиимэhээ тэдэнэйнгээ хүсөөр табигдан дэгдэхэдээ, шанха өөдөө хоёр зуугаад метр хүрэтэр зуралзан ошохо аргатай. Эдир ракетчигүүд өөhэдынгөө бүтээлнүүдээр мүрысэхэдөө үндэр холо руу эрмэлзэхэhээ гадна, агаарта ракетынгаа удаан байхын тулада бэлиг хабаяа гарган, тэрээндээ таарама парашют урлаха ёhотой бшуу. Юуб гэхэдэ, табигдаhан ракетэ шадал соогоо дэгдээд, доошоо буухадаа хушуундахи хабхаг соогоо эбхээтэй парашюдаа задалжа, аажамаар газардаха ушартай.

— Нёдондоной мүрысөөндэ манай ракетэнүүд хоёр зуугаад метр үндэрые дабажа, гурба, таба минутын үнгэрхэдэ, газарта буугаа hэн,—гэжэ Сережа Дмитриев, Юра Бурдуковский болон Витя Мальшаков гэгшэд омогорхонгёор нэгэ доро мэдүүлнэд.

— Танай ракетэнүүдhээ бэшэн нимэ үндэртэ, нимэ удаан ниидээ hэн гү?

— Үгы гээшэ hэн ха... Үгы, үгы!

— Хайшаагаар урлахадаа бэшэнhээ hайнаар ниидхүүлнэбта, хүбүүд?

— Нэн түрүүн hайн чертеж зураад, тэрээнэйнгээ хэбые тодоор абадагбди. Удаань сабуудаха, хонооходоо ямаршье забhар, зайлхайгүйгөөр бүтээхэ хэрэгтэй. Нэгэ үгөөр: нарин нягтаар хэхэдэл хурдан байдаг гээшэл даа...

— Үнэхөөрөөшье эдэ хүбүүднай хэхэ бүтээхэ юумэндээ хангалтайгаар хандадаг, эгээн лэ эдэбхитэйшүүлэймнай тоодо ороhон hурагшад юм,—гээд Вениамин Михайлович магтана.

Мүн эдэ хүбүүд планернуудhаа гадна, самолёдуудай схематическа моделнүүдые хэжэ hуранхай. Мүнөө фюзеляжна моделнүүдые урлажа байнхай. Таhалгын үhээ доогуур татаатай утаhанhаа үлгөөтэй тэдэ бүтээлнүүдые харахада, эдир хүбүүдэй бэлиг шадабаритай байhанда баясамаар.

...Долоон жэлэй саана, эгээл энэ үдэр, замбуулинай дайдаар анха түрүүшынхеэ аяншалжа, хүн түрэлтэндэ зүргэ үгэhэн манай Эхэ ороной алдарта космонавт Ю. А. Гагаринай хэрэгые үргэлжэлүүлхэ зоной эндэ hуралсажа байhанинь дамжаггүйл.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Мүрысөөндэ бэлэн! 2. Кружогые хүтэлбэрилэгшэ В. М. Тюменцев эдир ракетчигүүдтэй хэшээл үнгэргэжэ байна.

Б. ЖАНЧИПОВ.
Э. ЛАПИНАЙ фото.

БААБГАЙДА НАМНУУЛЬҺАН ҮБГЭН

Магаданай областиин Омсукчан тосхондо ажаhуудаг Прокопий Павлович Мангрунн 90 наhатай болоhон үдэрөө тайгада гараhан байгаа. Гартаа буу барижа ябаагүй, тиигээд hанаандагүй ябатарынь урдаhаань нэгэ баабгайн гүлгэн гаража ерэбэ. Баабгайда намнуулhан үбгэн бүдүүн шэнэhэ тойробо. Хэды дахин эрьелдэhэн байгаа юм—үбгэнэй hанаанда ороногүй. Нэгэ мэлэн гэхэдэнь, баабгай намдуухан болоhон янзатай харагдаба. Энэ үедэ үбгэн мултаржа гараад, болоhон ушар тухайгаа хүнүүдтэ хөөрэбэ.

Буутай хэдэн хүнэй тайга соо ошоходонь, бүдүүн шэнэhэ тойроод газарай харлатар гүйhэн мүрнүүд байба. Тэндэнь үнөөхи баабгайн гүлгэнэй хэбтэхэдэнь ангуушад шархиень хатааhан байгаа. Үдэшэлэн Прокопий Павлович баабгайн мяха амтархан эдеэ hэн.

(«Сельская жизнь» газетэhээ).

ПРАВДА БУРЯ...

Мүнөөдэрэй ...

Нэгэдэхи хуудаhанда ... Центральна Комитедай ... хай информационно ... «Уласхоорондын байда... асуудалнууд, дэлхэй ... хүдэлөөе бүри нягта ... болгохын түлөө КПСС-... тухай» КПСС-эй ЦК-гай ... 1968 оной апрелиин ... лан абаhан тогтоол.

Хоёрдохи хуудаhанда ... ниис үзэл суртала hуу... hэн гаршаг доро Улаан-... дой пропагандистнай ... методическа конфере... риалнууд.

Гурбадахи хуудаhан... навтикын үдэртэ зор... материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаhан... саанаhаа абтаhан ... Л. Неретинагай репо...

Редакторай ор...
М. Н. Н...

Манай адрес, телефо...

г. УЛАН-УДЭ ул. Ленина, 35. Телефоны: редакто... приёмная—54-93. зам. редактора—68-08, зам. ре... 62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секрета... отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйст... 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышл... строительства—61-35, советского строительства и б... культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—... формации—34-05, общественная приёмная—56-02, ... бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Управления по печати при Совете Министров Бур...
Гор. Улан-Удэ, типография

Н-01378.